

प्रमुख व्यवस्थापक
विद्यासागर रञ्जित
फोन: ४२५ ८९५५

व्यवस्थापकहस्त
चिनीकाजी महर्जन
फोन: ४२५ ३१८२
ज्ञानेन्द्र महर्जन
फोन: ४२७ ६९०८

सह-व्यवस्थापक
धुवरत्न स्थापित

सम्पादक
भिक्षुणी वीर्यवती
फोन: ४२५ ९४६६

प्रधान सम्पादक
भिक्षु अश्वघोष महास्थविर
४२५९११० (संघाराम विहार, ढल्को)

प्रकाशक र विशेष सल्लाहकार
भिक्षुणी धम्मवती
फोन: ४२५ ९४६६

कार्यालय
धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी
धर्मकीर्ति विहार
श्रीघ: नघ:टोल

पोष्ट बक्स नं. ४९९२
काठमाडौं
फोन: ४२५ ९४६६

बुद्ध सम्बत् २५५४
नेपाल सम्बत् १९३९
इस्वी सम्बत् २०१०
विक्रम सम्बत् २०६७

विशेष सदस्य	रु. १०००/-
वार्षिक	रु. ७५/-
यस अङ्को	रु. १०/-

धर्मकीर्ति
(बौद्ध मासिक)

THE DHARMAKIRTI

A Buddhist Monthly

21st DEC 2010

वर्ष- २८

अङ्क- ८

योमरी पुन्हि

पौष २०६७

अज्ञानी मानिस साँढे हुर्के जस्तै हुर्कदै जान्छ । त्यस्तो व्यक्तिको शरीरमा मासु मात्र बढ्दै जान्छ । तर प्रज्ञा बढेको हुँदैन ।

पहिला आफूलाई उचित शिक्षाले सुशिक्षित पार । त्यसपछि मात्र अरूलाई उपदेश दिने गर । यसरी कार्य गर्ने पण्डितको चित्तमा क्लेश (दुःख) भिन्न सक्दैन ।

जसले ब्रह्मचर्य पालन गर्दैन, जसले यौवन अवस्थामा धन सञ्चय गर्न सक्दैन, उसले फालिराखेको काम नलाग्ने वाण जस्तै पुरानो बेकारको कुरा सम्भन्दै पश्चाताप गरिरहनु पर्ने हुन्छ ।

सुगन्ध भएको राम्रो फूलको कदर भए झैं क्रियायुक्त कुरा सफल हुन्छ ।

वैज्ञानिक र व्यवहारिक बुद्ध शिक्षा

नेपाल बुद्ध जन्मस्थल हो । तसर्थ बुद्ध र बुद्ध शिक्षा विषयमा हामी नेपालीहरूमा ज्ञान हुनु जरूरी छ । दर्शन शास्त्रमा ईश्वर, आत्मा र पुस्तक पूजालाई महत्त्वपूर्ण स्थान दिइएको छ । तर बुद्ध शिक्षामा भक्ति र पूजा कार्यमा मात्र सीमित रहनुलाई मान्यता दिइएको छैन । यसमा स्वतन्त्र चिन्तनलाई महत्त्वपूर्ण स्थान दिइएको छ ।

भगवान बुद्धले आफ्ना शिष्यहरूलाई यसरी भन्ने गर्नुहुन्थ्यो— “जसरी सुनलाई पहिले पोलेर, पिटेर, कसौटीमा घोटेर जाँचिन्छ र चित्त बुझेपछि मात्र त्यो सुनलाई स्वीकार गरिन्छ, त्यसरी नै मैले बताएका शिक्षालाई पनि राम्ररी विचार पुऱ्याई ठीक छु छैन जाँचेर मात्र स्वीकार गर्नु राम्रो हुनेछ । केवल भक्ति र अन्ध श्रद्धाको भरमा यसलाई ग्रहण गर्नु राम्रो हुन्न ।” बुद्ध शिक्षालाई अझ स्पष्ट पार्नको लागि अंगुत्तर निकाय ग्रन्थमा उल्लेखित शिक्षालाई यहाँ प्रस्तुत गर्नु उपयुक्त हुनेछ ।

एकदिन गौतम बुद्धले भिक्षु संघलाई भन्नुभयो— “भिक्षुहरू हो ! समाजमा तल उल्लेखित ३ प्रकारका मत भएका व्यक्तिहरू छन्—

१. कर्मवादी— आफूले भोगिरहेका सुख दुःख सबैलाई पूर्वजन्मको कर्मफल हो भन्ने विश्वास राख्ने व्यक्तिहरू ।
२. इश्वरवादी— आफूले भोगिरहेका सुख, दुःख सबै ईश्वरको कृपाले भइरहेको हो भन्ने विश्वास गर्ने व्यक्तिहरू ।
३. अहेतुवादी— आफूले भोगिरहेका सुखदुख सबैको केही कारण छैन । बिना कारण, बिना हेतु सबै घटनाहरू घट्ने गर्छन् भन्ने धारणा राख्ने व्यक्तिहरू ।

भिक्षुहरू हो ! एकदिन मैले कर्मवादी व्यक्तिहरू संग यसरी प्रश्न राखें— पूर्वकर्मको फलस्वरूप मात्र सबै घटना घटिरहने हो भने व्यभिचार, भ्रष्टाचार, हिंसा, चोरी, भ्रूठो बोल्ने, ईर्ष्या, चुकली, भैँभगडा, लोभी, कञ्जुसी र मिथ्या दृष्टी जस्ता खराब बानीहरूको बसमा गई गरिने खराब कार्यहरू पनि सबै पूर्व जन्मकै कर्मफल हो त ? यदि यस्तो नै हो भने तपाईंहरूले संयमी बन्नुपर्छ, त्याग चित्त राख्नु पर्छ, सज्जन बन्नुपर्छ, हिंसा गर्नु हुन्न, आदि आदि भन्दै उपदेश दिइरहनु पर्ने जरूरत नै भएन नि ।

भिक्षुहरूहो ! मैले उनीहरूसंग यसरी प्रश्न राख्दै जाँदा ती कर्मवादी व्यक्तिहरू ना जवाफ भई चुप लागेर बसेका थिए । यसरी नै यदि मानिसहरूको जीवनमा अनुभव भइराख्ने सुख दुःख सबै इश्वरले भोगाइराखेका हुन् भने

समाजमा नैतिक शिक्षा विषयमा उपदेशहरू दिँदै धर्मप्रचार गरिरहनुको कुनै अर्थ नै रहेन नि भनी मैले इश्वरवादी व्यक्तिहरूसंग प्रश्नराख्दा उनीहरू पनि नाजवाफ बनी चुपलागेर बसेका थिए ।

त्यतिमात्र होइन यस संसारमा जति पनि पापाचार भइरहेका छन्, ती सबै बिना कारण, बिना हेतु भइरहन्छन्, भने समय समयमा सदाचार, नैतिक शिक्षा र धर्म आचरण विषयमा प्रवचन दिइरहनु पनि व्यर्थको कुरा हुने भयो भनी मैले यस प्रश्नलाई अहेतुवादीहरू समक्ष पेश गरेको थिएँ । मैले सोधेको यो प्रश्न सुनी ती अहेतुवादी व्यक्तिहरू पनि निरन्तर, नाजवाफ बनी बसेका थिए ।

त्यसैले हे भिक्षुहरू हो ! यी ३ मतहरू बाहेक मैले दिएका उपदेश एवं शिक्षालाई तिमीहरूले राम्ररी अध्ययन गरेर जाँचेर हेनु । यसमा तिमीहरूले निरर्थक र व्यर्थको कुरा केही छु छैन मुल्यांकन गर्नु । यो तिमीहरूको कर्तव्य हुनेछ । यसमा कसैले निन्दा गर्दै दोष औल्याउने मौका छु छैन जाँच बुझ गर्नु । यसलाई राम्ररी अध्ययन गरेर ठीक छ भने मात्र तिमीहरूले स्वीकार गर्नु उपयुक्त हुनेछ ।

मैले संसारमा व्याप्त रहेका चारवटा आर्य सत्यहरूलाई यसरी प्रस्तुत गरेको छु । यो प्रकृतीको नियम हो जुन यस प्रकार रहेका छन् ।

- (१) संसारमा दुःख छ । (२) यो दुःखको कारण छ ।
- (३) यो दुःखको अन्त्य गर्न सकिन्छ ।
- (४) यो दुःखलाई अन्त्य गर्नको लागि आठवटा बाटोहरूलाई अपनाउनु पर्छ । यसलाई आर्य अष्टाङ्गिक मार्ग भनिन्छ ।

६ वटा धातुको कारणले गर्भधारण हुन्छ । गर्भ धारणको कारणले नाम रूप (मन र शरीर) उत्पन्न हुन्छ । नाम रूपको कारणले छ आयतन उत्पन्न हुन्छ । ६ आयतनको कारणले स्पर्श हुन्छ । स्पर्शको कारणे वेदना उत्पन्न हुन्छ । वेदनाले गर्दा सुख दुःखको अनुभव हुन्छ । यसलाई नै मैले दुःख भनेको हो । त्यसैले म भन्छु संसारमा दुःख छ, त्यो दुःखको कारण छ, त्यो दुःखलाई अन्त्य गर्न सकिन्छ । त्यो दुःख अन्त्य गर्ने मार्ग छ । यो सर्वकालिन हो । सबै वर्गलाई लागु हुने प्रकृतिको नियम हो यो ।”

भगवान बुद्धले बताउनु भएको यी शिक्षाहरूलाई अध्ययन गरेपछि थाहा हुन्छ, बुद्ध र बुद्ध शिक्षाको रूपरेखा, वैज्ञानिक र व्यवहारिक छ । ❀

प्रवचन—माला

📖 सत्यनारायण गोयन्का
अनुवादक- विश्व शाक्य

साधनाका दश दिन

पहिलो दिन—

आज हाम्रो साधनाको पहिलो दिन पूराभयो। पहिलो दिन केही कठिन हुन्छ। कठिन हुनुको एउटा सानो कारण शिविरको व्यवस्थापन सम्बन्धी पनि हो। नयाँ नयाँ साधकहरूको लागि शिविरको व्यवस्थापनमा पनि कतिपय असुविधाहरू महसूस गर्नुपर्नेहुन्छ। केवल रहन-सहन सम्बन्धमा मात्र होइन शरीरले पनि आफ्नै स्वभाव बनाइसकेको छ र मनले पनि। आ- आफ्नो स्वभावबाट बाहिर निस्कन न शरीर रूचाउँछ न मन नै। शरीर र मन दुबै विद्रोह गर्न थाल्ने हुन्छन्।

मनमा कति शङ्काहरू पैदा हुने हुन्छन्। कोही साधक कुनै अमुक साधना वा ध्यानका अभ्यासी छन् त मनमा विचार उठ्न सक्छ कि यहाँ म के गर्न गइरहेको छु? कहीं कतै धर्म-विरोधी काम गर्न गइरहेको त छैन? इत्यादि।

प्रत्येक साधकहरूले यो राम्ररी बुझेको हुनुपर्दछ कि यस साधनामा कहीं पनि अन्धविश्वास या कल्पनाको स्थान छैन। सारा-का-सारा बोधिमार्ग हुन्, सत्यमार्ग हुन्, ज्ञानका मार्ग हुन्, स्वयं तात्तिने मार्ग हुन् र पुरुषार्थका मार्ग हुन्।

प्रत्येक साँझ-साधनायात्राको स्पष्टीकरणको लागि तथा साधना-विधि सम्झाउनको लागि धर्मचर्चा हुनेछ। पहिला त हामी यो सम्झनेछौं कि यस साधनाको लक्ष्य के हो? साधनाको लक्ष्य चित्तलाई पूर्णरूपले निर्मल गर्नु हुनेछ, शुद्ध गर्नुहुनेछ। यसको पहिलो पाइला चित्तलाई एकाग्र गर्नु हुनेछ। लक्ष्य प्राप्तिको लागि यो पहिलो सिंठी हुनेछ। यस साधनाबाट हामी सुख र शान्तिपूर्वक जीवन जीउने कला सिक्नेछौं।

हामी अनुभव गर्छौं कि हाम्रो जीवनमा कति तनाव छ, खिँचाव छ, बेचैनी छ, अशान्ति छ र व्याकुलता छ। हामीसँग धन-सम्पत्ति र साधना स्रोत भएर पनि हामी दुःखी रहन्छौं। यिनका अभावमा त भन्नु, त्यत्तिकै दुःखी हुने नै भयौं। मनको यो रोग सर्वव्यापी छ, सार्वकालिक छ र सार्वदेशिक छ।

यदि हामीले मनको यस रोगको कारण पत्तालगाउन सक्यौं भने यसलाई निराकरण गर्न अवश्य सक्नेछौं।

रोगको कारण मनको विकार हो। यदि हाम्रो मन यी विकारहरूबाट मुक्त हुनसक्यो, शुद्ध हुनसक्यो, निर्मल

हुनसक्यो भने हामी दुःखबाट, अशान्तिबाट, बेचैनीबाट आफ्साथ आफ टाढिँदै जानेछौं। चित्त निर्मल भएपछि कसै माथि ईर्ष्या र द्वेष रहनेछैन। स्नेहले, करुणाले, मुदिताले र समताभावले निर्मल चित्त भरिभराउ हुनेछ। हाम्रो मन सदा सन्तुलित रहनेछ। यही कल्याणको मार्ग हो।

यस लक्ष्य प्राप्तिको लागि हामीले श्वास-प्रश्वासलाई हेर्न शुरूगरौं। कसरी हाम्रो सास आइरहेको छ र गइरहेको छ। केवल यही हेर्ने काम शुरूगर्नौं। यस क्रमसँग हामीले कुनै नाम, मन्त्र वा कुनै रूपलाई जोडेनौं। यो साधनाको कुनै सम्प्रदाय वा मान्यतासँग सम्बन्ध छैन। यदि हामीले यस साधनालाई कुनै नाम, मन्त्र वा रूपसँग जोड्छौं भने यो त्यससँग सम्बन्धित सम्प्रदायसँग जोडिन जाने हुन्छ। तब यो अभ्यास सबैको लागि गाह्रो र स्वीकारयोग्य हुन सक्नेछैन। सर्वव्यापी उपचारकै आवश्यकता पर्ने हुन्छ। त्यसैभएर हामीले शुद्ध सासको सहारा लियौं।

एउटा अर्को ठूलो कारण छ। हाम्रो श्वास-प्रश्वासको हाम्रा विकारहरूसँग गहिरो सम्बन्ध छ। जब-जब मनमा क्रोध उत्पत्ति हुन्छ, भय उत्पत्ति हुन्छ र वासना उत्पत्ति हुन्छ हाम्रो श्वास-प्रश्वासको गति तीव्र हुँदै जाने हुन्छ। जब विकार हट्दै जानेछ श्वास-प्रश्वास फेरि आफ्साथ आफ ढीलो ढीलो हुँदै आफ्नो साधारण स्वाभाविक गतिमा चलन थाल्नेछ। श्वास प्रश्वासको गतिलाई हेर्दाहेर्दै हामी विकारलाई देख्न सक्ने हुनेछौं। जुनबेला हामीले विकारलाई देख्न आरम्भ गर्नुहुन्छ चित्त शुद्धिको काम पनि शुभारम्भ भयो। विकारहरूलाई जान्नको लागि सासको माध्यम अति महत्त्वको छ। यसको साथमा यदि हामीले कुनै नाम, मन्त्र वा रूपलाई जोड्छौं भने श्वासको गति एकतिर र मन शब्दको गुन्जाइ, त्यसको बार-बार उच्चारण गर्नमा वा रूपको कल्पनामा डुबुल्की मार्ने हुन्छ। यसो हुँदा मन एकाग्र त हुन्छ, हामीले शान्ति पनि पाउन सकौंला तर हामी हाम्रो विकारहरूसम्म पुग्न असफल रहन्छौं। यदि हामीलाई आफ्ना विकारहरू देख्नु छ, मनको अन्तर्मन गहिराइसम्म पुगनुछ, जहाँ हाम्रा विकारहरू एकत्र भएर रहेका छन् र संगृहीत भएका छन् भने हामीले बीचमा कुनै पर्खाल उभ्याउनुहुँदैन। विकारहरूसँग सिधा सम्पर्क हुनु आवश्यक छ। त्यसैले हामीले विशुद्ध श्वास-प्रश्वासको

सहारालियोँ ताकि विकारहरूलाई हटाउन सकौं ।

मानिसले जुनबेलादेखि जन्म लियो, आँखा उघारेर हेर्दा बाहिरी दुनियामात्र देखेको छ । जहिले पनि बहिर्मुखी-बहिर्मुखीमात्र । अन्तर्मुखी भएर कहिल्यै पनि आफूतिर हेर्ने प्रयास नै भएन । यी सारा शरीर-प्रपञ्च जसलाई 'म म' र 'मेरो मेरो' भनिरहेका छौं, यो सारा मानसिक प्रपञ्च जसलाई 'म म' र 'मेरो मेरो' भनेर आइरहेका छौं—यी सब के हुन् ? आफ्नो मन र शरीरको बारेमा त थुप्रै बौद्धिक जानकारी होलान् तर अनुभूतिको आधारमा हामीलाई अलिकति पनि ज्ञान छैन । हामीले अनुभूतिहरूद्वारा यतिसम्म पनि थाहा पाउने चेष्टा गरेका छैनौं कि शरीर र चित्तभन्दा पर पनि कुनै अवस्था हुन्छ ।

सत्यको खोजीमा निस्केको साधकले कुनै पनि कल्पनालाई महत्त्व दिँदैन । हामीले जुन श्वास-प्रश्वासको सहारा लियोँ र यसमा कुनै कल्पनालाई जोड्न दिएनौँ यसको मुख्य कारण यही हो कि हामी सत्यलाई जानिरहेका छौं— 'म श्वास लिइरहेको छु ।' चाहे यो मोटामोटी सत्य नै किन नहोस् तर सत्य हो । कुनै कल्पना होइन ।

हामी, हाम्रो मन र शरीरको प्रपञ्च देखेछौं खूब देखेछौं । हाम्रा विभिन्न बाह्य अङ्गहरू जस्तो हात, खुट्टा, आँखा, नाक र कान आदि हाम्रो इच्छानुसार काम गर्ने हुन्छन् तर शरीरभित्रका जुन अङ्गहरू छन् जस्तो फोक्सो र हृदय आदि हाम्रो आदेशलाई पर्खेर बस्दैनन् । निरन्तर प्रकृतिको नियम अनुसार कामगरिरहेका हुन्छन् । यस बाहेक पनि हाम्रो शरीर जुन सूक्ष्मातिसूक्ष्म परमाणु र जीव-कोषबाट बनेको छ तिनीहरूमा पनि केही न केही हलचल भैरहेकै हुन्छ । समय शरीर-पिण्डमा केही न केही जीव रासायनिक प्रतिक्रिया विद्युत् चुम्बकीय प्रतिक्रिया निरन्तर भैरहेकै हुन्छ । त्यो सत्य हामी अनुभूतिबाट जान्नेछौं ।

शरीरको बारेमा सुनेकाछौं, शास्त्रहरूमा पढेकाछौं कि यो नश्वर हो, क्षणभंगुर हो । मनको बारेमा पनि सुनेकाछौं कि यो चञ्चल हुन्छ, चटपटे हुन्छ तर अनुभूतिको आधारमा हामीले यसलाई जानेनौं । त्यसैले शरीर र मनप्रति ठूलो आसक्ति छ । यो आसक्ति केवल बौद्धिकस्तरमा हुने जानकारीले मात्र भङ्ग हुनेवाला छैन । त्यसैले त हाम्रो यहाँ सत्य साक्षात्कारको लागि यतिविघ्न महत्त्व दिइयो । सत्यलाई नै ईश्वर मानियो ।

सत्यको साक्षात्कार स्थूलताबाट नै प्रारम्भहुन्छ र सूक्ष्मबाट सूक्ष्मतर र अझ सूक्ष्मतरबाट सूक्ष्मतम हुँदै परम

सत्यसम्म पुग्न सक्नेहुन्छ । यदि हामीलाई परम सत्यको साक्षात्कार गर्नु छ वा इन्द्रियातीत, भावातीत र लोकातीत अवस्थासम्म पुगनु छ भने हामीले इन्द्रिय जगत्को क्षेत्रबाट स्वयं यात्रा गरेर अनुभूतिहरूको क्षेत्रबाट गुञ्जन पर्ने हुन्छ ।

आज दिनभर अभ्यास गर्दा-गर्दा एउटा कुरा साँच्चिकै स्पष्टभयो । मनको चञ्चलताबारे खूब सुनिएको थियो, पढिएको थियो । अब अनुभव भयो कि मन एकै ठाउँमा एकछिन पनि अडिग रहँदैन । मन चञ्चलतासँग एउटा अर्को कुरा पनि स्पष्टभयो कि या त यो भूतकालको सम्भनामा भागिरहन्छ अथवा भविष्यको कल्पनामा दौडिरहन्छ । वर्तमानका एकछिन पनि बस्न चाहँदैन । मनको यस प्रकारको गति यसको स्वभाव नै बनिसकेको छ । जीवनभरि हामी बितेका समयको सुखद वा दुःखद सम्भनाहरूमा या आउने दिनहरूको सुखद वा दुःखद कल्पनाहरूमा डुबुल्की लगाइरहेका हुन्छौं । यसैबाट असन्तुष्ट, असन्तुलित र बेचैन भैरहन्छौं ।

वर्तमानका जीउने काम यसै साधनाबाट आरम्भ हुन्छ । मनलाई सिकाउन लाग्यो कि हेर यो श्वासलाई—“जो आइरहेछ, गइरहेछ ।” यो यसै क्षणको घटना, यसै क्षणको सच्चाइ हो । मनलाई सिकाउन थालियो कि भूतकालको स्मृति र भविष्यको आकांक्षाहरूबाट हटेर वर्तमानमा रहन सिक । जुनबेला वर्तमानमा बस्न सामर्थ्य हुनेछ धेरै-धेरै रहस्य सामुन्ने आउनेछन् । जब-जब हामी स्थूलबाट सूक्ष्मतर्फ लाग्ने छौं, ज्ञातबाट अज्ञातसम्म पनि जान्न थाल्नेछौं । यस प्रयत्नमा श्वासले कडीको काम गर्नेछ, एउटा पुलको काम गर्नेछ ।

मनको बारेमा एउटा अर्को कुरा प्रष्ट हुन आएको छ कि मन कहिल्यै पनि एउटै कुरामा अडिँदैन । कहिले एउटा कुरा त कहिले अर्को कुरा, त्यो पनि यस्तो कुरा कि जसको कुनै सिंग पुच्छर नै हुँदैन, तालमेल नै हुँदैन । केवल उलभन-उलभनमात्र मानौं होश नै छैन ।

यसप्रकार मनको अर्को एउटा रहस्य स्पष्ट हुनथाल्यो । जब कहिले मन सुखद स्मृतिको अनुभूति गरिरहेको हुन्छ त चाहना पैदाहुन्छ कि यो स्मृति कायम रहिरहोस्, यस्तो अवस्था फेरि प्राप्त होस् । यसै प्रकार दुःखद कल्पना अथवा दुःखद स्थितिलाई भने जहिले पनि पन्छाउने प्रयास भैरहन्छ । यी राग, द्वेष तथा मोह-मूढता (बेहोशी) का स्थितिहरू बनिरहेकै हुन्छन् ! कहाँ शान्ति छ ? कहाँ सुख छ जीवनमा ? हाम्रा मनका साराका सारा विकारहरूको जननी यिनै तीन अवस्थाहरू हुन्- राग, द्वेष

र मोह ।

यी सारा अभ्यासहरू हामीलाई चित्त निर्मलातातर्फ लैजानेवाला छन् । यसमा पहिलो कदम चित्तलाई एकाग्र गर्नु हो । यो कदम पनि धेरै-थोरै मैला हटाउने किसिमको हुनु जरुरी छ ।

कसरी ? हामी केवल श्वासलाई हेरिरहेका छौं, जानिरहेका छौं त हाम्रो सम्बन्ध भूतकालका स्मृतिहरू र भविष्यका कल्पनाहरूसँग छुटिरहेछ । एक तरिकाले भन्ने हो भने राग तथा द्वेष छुटिरहेछ । एक तरिकाले भन्ने हो भने राग तथा द्वेष छुटिरहेछ । यथाभूत श्वासलाई हेरिरहँदा कहाँ राग पैदा हुन्छ ? कहाँ द्वेष पैदा हुन्छ जुन श्वास आफ्नो स्वभावमा चलिरहेछ उसलाई शान्तिसँग दृढतासँग हेरिरहेछौं । त्यस क्षण हामी मोहबाट पनि टाढा छौं किनकि कुनै कल्पनामा हामी अल्भिएका छैनौं । दिनभरिको अभ्यासमा कुनै यस्तो बेला आउँछ नै जुन बखत हामी केवल श्वासमात्र देख्ने हुन्छौं । यो क्षण महत्त्वको छ । त्यस क्षणको चित्त निर्मल भयो ।

यसै प्रकार एउटा अर्को रहस्य प्रकट हुन्छ । जब हाम्रो अन्तर्मनमा संगृहीत विकार-समूहसँग निर्मल चित्तको सम्पर्क हुन्छ त बढी तीव्र प्रतिक्रिया हुन थाल्छ । एउटा तूफान जस्तो उठ्छ ज्वालामुखी जस्तो फुट्छ । मन र शरीरको गहिरो सम्बन्ध हुन्छ । त्यसैले यो प्रतिक्रिया शरीरमा देखापर्दछ । कसैको पिँडौला दुःखन थाल्छ भने कसैको कम्मर कर्कर खान थाल्छ । कसैको टाउकोमा चक्कर आउन थाल्छ भने कसैलाई छटपटी लाग्न थाल्छ । कसैलाई भागौं भागौं लाग्न थाल्छ भने कसैलाई मस्त निद्रा लाग्न थाल्छ । यी सबै किन हुन्छन् ? हाम्रो अभ्यास चित्तलाई आफ्नो स्वभावबाट परिवर्तन गर्ने प्रयास हो । यी प्रतिक्रिया यस प्रयासका विरुद्ध हुन्छन् । शरीरमा देखापर्ने यी पीडाहरूका प्रमुख कारण मनको विपरीत प्रतिक्रियाको असर शरीरमाथि को प्रकटीकरण हो । जसरी हामी आफ्नो अभ्यासमा निपुर्ण हुँदै जान्छौं, यस्ता प्रतिक्रियाहरू कम हुन थाल्नेछन् । विस्तार-विस्तार हामीले आफ्नो मनमा जुन विकार एकत्रित गरेर राखेका छौं त्यसको शमन हुन थाल्नेछ । तिनलाई धुँदै जानेछौं, सफा गर्दै जानेछौं । यदि हामी दृढताका साथ निरन्तर साधनामा जुटिरह्यौं भने यी प्रतिक्रियाहरूलाई जरैदेखि उखालेर फ्याँक्नेछौं । चित्त स्वभावबाट निर्मल बन्नेछ । हामीलाई बाँच्न आउनेछ । सुखपूर्वक बाँच्नेछौं, शान्तिपूर्वक बाँच्नेछौं । हामी आफूभित्र शान्तिको अनुभव गर्नेछौं र

जोसँग हाम्रो सम्बन्ध सम्पर्क हुनेछ । उनीहरूलाई पनि सुखी तथा शान्त तुल्याउनेछौं ।

यस अभ्यासमा हाम्रो सामु केही अप्ठेराहरू आउँछन्, त्यसबाट सजग रहने छौं ।

दश दिनसम्म यो साधनाको अभ्यास गर्दा अरु कुनै साधना वा अभ्यासलाई यससँग जोड्नेछैन । यस्तो भएमा धेरै नोक्सानी हुने खतरा छ । भोजनमा संयम राख्नु पनि अति जरुरी छ । जति भोजन हामी एकपटक ग्रहण गर्ने आदतका छौं त्यो भन्दा कम भोजन हामी ग्रहण गर्नेछौं । यसले साधना राम्रो हुन सक्नेछ । यसै प्रकार प्रमादबाट टाढा रहने छौं । शारीरिक थकावट कम गर्नको लागि भला हामी एक पटकमा पाँच मिनेट लेटेर (अडेस लिएर) पनि अभ्यास गरौंला तर यसरी नलेटौं कि निद्रा नै लागोस् । एउटा अर्को समस्या, खासगरी भारतीय साधकहरूको लागि छ । हामीलाई कुरा गर्नाको बढी शौख छ । मौनव्रत लिएर पनि कुराकानी गर्न खूब रूची राख्ने गरिन्छ । साधनाको सफलताको लागि मौन, पूर्ण मौन र आर्यमौन रहनु नितान्त आवश्यक छ ।

साधना प्रारम्भ गर्नुभन्दा अगाडि पञ्चशील पालना गर्ने व्रत लिऔं । यो कुनै कर्मकाण्ड पूरा गर्नको लागि होइन । यस व्रतलाई कडाइका साथ पालना गर्नुपर्ने हुन्छ । यी शीलहरू हाम्रा साधनाका आधार-शिलाहरू हुन् । हामीले शील अनुकूल आचरण गर्नुपर्ने । दृढता तथा निष्ठापूर्वक शीलको पालनाले हामीलाई सम्यक् एकाग्रता अर्थात् सम्यक समाधि प्राप्त गर्न र प्रज्ञा जागृत गर्नमा सघाउ पुऱ्याउने छ । यसबाट चित्तको विकार निस्कन शरूहुनेछ र निर्मलता आउन थाल्नेछ ।

आओ लोगो ! जगत के, चले धरम के पन्थ ।
इस पथ चलते जानिजन, इस पथ चलते सन्त ॥
धरम पन्थ ही शान्ति पथ, धरम पन्थ सुख पन्थ ।
धरम पन्थ पर जो चले, मङ्गल जगे अनन्त ॥
आओ मानव मानवी, चले धरम के पन्थ ।
कदम कदम चलते हुए करें दुःखका अन्त ॥
आते जाते सांसका, रहे निरन्तर ध्यान ।
मन सुधरे मङ्गल सधे, होय परम कल्याण ॥
धरम धरम तो सब कहें, धरम न समझे कोय ।
निरमल मनमा आचरण, सत्य धरम है सोय ॥
धरम न हिन्दू बौद्ध है, सिक्ख न मुसलिम जैन ।
धरम चित्त की शुद्धता, धरम शान्ति सुख चैन ॥

कमशः

धम्मपद - २३८

रिना तुलाधर (बनिया)
'परियत्ति सद्धम्म कोविद'

अत्थम्हि जातम्हि सुखा सहाया, तुट्ठी सुखा या इतरतीरेण
पुञ्जं सुखं जीवितसङ्ख्यम्हि, सब्बस्स दुक्खस्स सुखं पहानं

अर्थ- काम परेको बेला उपकार गर्ने मित्र
पाउनु सुखकर हो, आफूसँग भएकोमा सन्तोष भएर बस्नु
पनि सुख नै हो, जीवन क्षय हुने समयमा 'पुण्य' सुखकर
हो, परन्तु सबै दुःखलाई हटाउनु सबैभन्दा सुखकर हो ।

सुखा मत्तेय्यता लोके-अथो पेत्तेय्यता सुखा

सुखा सामञ्जता लोके-अथो ब्रह्मञ्जता सुखा

अर्थ- आमाको सेवा सुखकर हो, पिताको सेवा
सुखकर हो, श्रमणत्व पनि सुखकर हो, पापबाट रहित हुनु
ब्राह्मणत्व पनि सुखकर हो ।

सुखं याव जरा सीलं-सुखा सद्वा पतिट्ठिता

सुखा पञ्जाय परिलाभो-पापानं अकरणं सुखं

अर्थ- जीवन भर शील पालन गर्नु सुख, स्थीर हुने
गरी श्रद्धा राख्नु सुखकर, प्रज्ञा प्राप्त गर्नु सुख, पाप नगर्नु
पनि सुख ।

घटना- उपरोक्त गाथाहरू भगवान बुद्धले हिमालय
प्रदेशको आरण्य कुटीमा वास गरी रहेको बेला मार
देवताको कारणमा भन्नु भएको थियो । त्यो बेला केही
निरंकुश राजाहरूले प्रजालाई दुःख दिई, शोषण गरी राज्य
चलाईरहेको थियो । पीडित जनता देखी बुद्धको मनमा
असाध्यै करुणा जाग्यो । बुद्धले चिन्तना गर्नुभयो- "हिंसा
नगरीकन, अरूलाई पीडा नदिईकन, अरूको राज्य आफूले
नजिती, आफ्नो राज्य पनि अरूलाई जित्न नदिइ, आफू
पनि शोक नगरी, अरूलाई पनि शोक नदिई धर्मानुरूप
राज्य चलाउन सकिदैन के ?

पापी मारले बुद्धको यो चिन्तना थाहा पाई दुष्ट
नियत लिई भगवान बुद्धकहाँ भन्न गयो- 'भो भन्ते ?
तपाईंले राज्य चलाउनुस् । हिंसा नगरीकन, अरूलाई पनि
आफ्नो राज्य जित्न नदिई, आफू पनि शोक नगरी, अरूलाई
पनि शोक गर्न नदिई धर्मानुरूप राज्य चलाउनुस् ।

भगवान बुद्धले भन्नुभयो- "पापी मार ! के तिमीले
मलाई देख्यौ ? मलाई चिन्यौ, के तिमीले मलाई यसरी
भनीरहेका छौ ?" मारले फेरि भन्यो- "यदि तपाईंले इच्छा
गर्नु भयो भने यो हिमालय पर्वत जम्मै सुनको होस् भनी
अधिष्ठान गर्नु भयो भने पर्वत राज सुनको हुनेछ । अनि म

पनि चाहिने जति सुन लिएर महाधनी हुन सक्छु । तपाईंले
धार्मिक पूर्वक राज्य चलाउनुस् ?"

मारको यस्तो बेवकूफि कुरा सुनेपछि भगवान बुद्धले
भन्नुभयो- "पर्वत समान सुन चाँदि भएतापनि एकजनाको
पनि इच्छा पूर्ण हुने छैन भन्ने तत्व राम्ररी बुझी असल
बाटोमा समान रूपले आचरण गर्ने सिक ।"

जसले दुःखलाई देख्छ, त्यसको कारणलाई बुझ्छ
त्यस्ता व्यक्तिले कसरी काम तृष्णा प्रति भुक्न सक्छ ?
पुनर्जन्मलाई राम्ररी बुझी, यस लोकमा त्यसलाई आशक्ति
छ भनी बुझी, त्यसलाई नै जन्तुले हताउनमा जानी बुझी
लिन्छ । यी गाथाबाट मारलाई संवेग उत्पन्न गराई भगवान
बुद्धले भन्नुभयो- "है पापीमार ! तिम्रो उपदेश अर्कै मेरो
विचार अर्कै छ । मेरो र तिम्रो समान विचार कहिल्यै हुन
सक्तैन । मैले सबैलाई यसरी नै अववाद उपदेश दिँदै आएको
छु ।" यसरी उपदेश दिँदै भगवान बुद्धले उपरोक्त
गाथाहरू भन्नुभयो । ❀

धर्मप्रचार समाचार

ज्ञानमाला नवजागरण अभियान

बुद्धधर्म कथं व्यवहार्य च्वनेगु नितिं प्रतिबद्धता
जाहेरयाये कथं न्त्थाना वयाच्वंगु च्याक्वःगु "नव
जागरण अभियान" थानकोटया जितवन विहारे सम्पन्न
जुल । भिक्षु अशोकं पञ्चशील प्रार्थना याका विज्यासं
न्त्थागु उगु ज्याइवः समितिया केन्द्रिया अध्यक्ष प्रा.
सुवर्ण शाक्यया सभापतित्वय् सम्पन्न जूगु खः । उगु
सभाय् समितिया सल्लाहकार प्रमुख शान्तरत्न शाक्यं
लसकुसयाना दिलसा महासचिव अमीरमान शाक्यं
अभियानया विषयले न्ववानादिल । अथेहे प्रा. सुवर्ण
शाक्यं नव जागरण अभियानया मू उद्देश्य न्त्थाव्वया
दिगुखः । विहारया भन्ते अशोक पाखें धर्म देशना जूगु
उगु ज्याइवले थानकोटया प्रतिष्ठित समाज सेवी शंकर
मानन्धरं विहारया गतिविधि बारे कनादीगु खः ।
ज्याइवलय् समितिया वरिष्ठ उपाध्यक्ष किरण कुमार जो
शी सुभाय् वियादीगु खः । ज्याइवले बलम्बु ज्ञानमाला
भजनखलः पाखें भजन प्रस्तुत यागु खः । उगु ज्याइवःले
जितवन विहारया उपासक उपासिका पिन्सं बोधिमत
च्याकाः सामुहिक बुद्धपुजा याःगुखः ।

चार गार्हस्थ्य सुख

अनुवाद- भिक्षु अमृतानन्द

एक समय अनाथपिण्डिक गृहपति भगवान बुद्ध समक्ष गई उहाँलाई अभिवादन गरी एक छेऊमा बसे। एक छेऊमा बसिरहेका अनाथपिण्डिक गृहपतीलाई भगवान बुद्धले भन्नुभयो—

गृहपती ! कामभोगी गृहस्थहरूले निम्न चार सुख समय समयमा उद्योग र मेहनत गरी प्राप्त गर्न सक्नु पर्छ। ती यसरी छन्—

- (१) “अत्थि सुख” अर्थात् आवश्यक वस्तु छ भन्ने सुख
- (२) “भोग सुख” अर्थात् सुख भोग गरेको छु भन्ने सुख
- (३) “अनण सुख” अर्थात् ऋण छैन भन्ने सुख
- (४) “अनवज्ज सुख” अर्थात् निर्दोष सुख

(१) अत्थिसुख -

गृहपती ! गृहस्थहरूले आफ्नो बाहुबलले आफ्नो बल वीर्य र आफै पसीना बगाई धर्मानुकूल धन सम्पत्ति कमाएको हुनुपर्छ। उनलाई आफूले पसीना बगाई मेहनत गरी धर्मानुकूल धनसम्पत्ति कमाइराखेको कुरा बताउन पाउँदा मनमा एक प्रकारको सुख र सन्तोष अनुभव हुन्छ। यसो सुखलाई अत्थिसुख भनिन्छ।

(२) भोग सुख -

गृहपती ! गृहस्थहरूले आफ्नो बाहुबलले आफ्नो बल वीर्यले पसीना बगाई धर्मानुकूल कमाइराखेको धनसम्पत्ति उपभोग गरी कुशल पुण्य कार्य पनि रोपिरहेको कार्य सम्भन्दा एक प्रकारको सुख र सन्तोषको अनुभव हुन्छ। यसलाई भोग सुख भनिन्छ।

(३) अनण सुख -

गृहपती ! गृहस्थहरूसंग कसैको धेरै वा थोरै भएपनि ऋण नभएको हुनुपर्छ। यस्तो अवस्थामा उक्त गृहस्थको मनमा मसंग कसैको ऋण छैन, कसैलाई केही पनि तिर्नुपर्ने छैन भन्न पाउँदा उनको मनमा एक प्रकारको अनौ थो सुख र सन्तोषको अनुभव भइरहेको हुन्छ। यसलाई अनण सुख भनिन्छ।

(४) अनवज्ज सुख -

गृहपती ! आर्यश्रावकहरू अनवद्य काम कर्म

(शरीरले गर्ने कार्य), अनवद्य वचीकर्म (वचनले गर्नेकार्य), अनवद्य मनकर्म (मनले गर्ने कार्य) आदि हुन्छन्। उनलाई मेरो कार्य कर्म, वची कर्म र मन कार्यमा कुनै दोष छैन निर्दोष छ भनी मनले सम्भन्न पाउँदा पनि अत्यन्त आनन्दको सुख र सन्तोषको अनुभव हुनेछ। गृहपती यस्तो सुखलाई अनवद्य सुख भनीन्छ। यी चारवटा सुखहरू कामयोगी गृहस्थहरूले समय समयमा उत्साह र मेहनतपूर्वक प्राप्त गर्न सक्नु पर्दछ। ❀

(साभार- अंगुत्तर निकाय चतुक्क निपात)

अनित्य शरीर

अमृतमान शाक्य भिक्षु

इतुंवाः

न्त्यागु न्त्याथे मदुसां
अमृत्यगु तिसा रुपी शरीर दु
जोवन दत्तले बाँलाः खनी
बाँलाःगु स्वस्वं बाँमलाना वनी
हाकुगु सं हृष्टपुष्ट शरीर
तलकेजूगु वाया इवः
बालाचा चिंगु लुसि
सकसियां मिखा उकीहे
बाँलाः धयाचवन उकीयात हे
तर सदां स्थीर मजू खनी
अनेक फोहरं जायाचवंगु
गथे बाँलाः धायगु थ्व शरीर

बाँलाः धकाः छुकीयात नाले

तुयूगु भुयुगु खनेदैगु थ्व रूप

उकीहे दयाचवन फोहरत नं

न्हाय् न्हाय्पं, मिखा, म्हुतु दयां छुयाय्

व बाँलाः थ्व बाँलाः धाधां अलग्ग छु दुले

बाँलाःगु नं फुनावनाचवन

बाँमलाःगु नं फुना हे वनाचवन

श्रुतमय प्रज्ञा

भिक्षु अश्वघोष

सोधपुछ् गरि किताब पढि वा धर्मदेशना सुनेर प्रज्ञा बढाउनुलाई श्रुतमय प्रज्ञा भनिन्छ । यो कुरा बुझाउनको लागि एउटा घटनात्मक कथा प्रस्तुत गर्दछु ।

श्रुतमय प्रज्ञाले चोर भएन

एकजना राजाको ढुकुटी हेर्ने एक ब्राह्मण थियो । उसको कुनै सन्तान थिएन । धेरै समयपछि मात्र उसको स्वास्थ्यी गर्भवती भइन् । दश महिनापछि उसको स्वास्थ्यीले छोरा नै जन्माइन् । ब्राह्मणलाई आफ्नो छोरा ज्योतिषलाई देखाएर भविष्यमा के हुने हो जान्न मनलाग्यो ।

बच्चाको कुण्डली बनाएर ज्योतिषलाई देखाउँदा पो थाहा भयो, त्यो बच्चा त भविष्यमा गएर चोर हुने रहेछ । ज्योतिषको भविष्यवाणीले ब्राह्मण को मन असाध्यै दुख्यो । विवाह गरेर धेरै वर्षपश्चात् पाएको छोरा पनि पछि गएर चोर बन्ने परेछ । बरू त्यो छोरा जन्मदै नजन्मेको भएहुन्थ्यो नि जस्तो लाग्यो ।

फेरि उसको मनमा लाग्यो ज्योतिषहरूले भनेको सबै कुरा सत्य नहुन पनि सक्छ ।

बच्चालाई राम्ररी शिक्षा दिएर असल मानिसहरूको संगत गरायो भने त चोर नहुन पनि सक्छ ।

यसरी विचार गरी उसले आफ्नो छोरोलाई अलि ठूलो हुनासाथै एउटा राम्रो गुरुकुलमा भर्ना गरिदियो । गुरुलाई पनि विशेष अनुरोध गर्‍यो गुरुज्यू, यो बालकलाई त्यस्तो शिक्षा दिनुहोस् कि जसले कुनै समयमा नै काम गर्न लाग्दा पनि होस् राख्न सकोस् । चोर्न लाग्दा पनि चोर्नु हुँदैन, चोर्नु पाप हो भन्ने कुरा राम्ररी जान्न सकोस्, त्यसबाट अलगिन सकोस् ।”

गुरुले उसको कुरा बुझिहाल्यो । उनले बालकलाई १२ वर्षसम्म सँगै राखेर खूब तालिम दियो । राम्रो चीजवस्तुहरू परिक्षाको लागि त्यसै बाहिर राखिदिन्थे । त्यो बालक आएर लिन लाग्यो भने पनि गुरुले भनि हाल्थ्यो— हे शिष्य के गर्न लागेको ? अरूको कुनै पनि कुरा चोर्नु हुँदैन । अरूले तिमीलाई चोर भन्ने छ । सामात्यो भने धेरै दुःख दिनेछ । तिम्रो नाममा दाग लाग्नेछ । आदि ।”

यसरी गुरुले राम्रोसँग शिक्षा दिक्षा दिएर १२ वर्षसम्म तालिम दियो । त्यसपछि त्यो बालक ठूलो भएर घरमा आयो । बाबु चाहिँ आफ्नो छोरा तालिम लिएर आएको र ज्ञानी भएको देखेर साह्रै खुशी भयो । आफू

दरवार जाने बेलामा आफ्नो छोरोलाई पनि साथै लग्यो । छोरोलाई त्यसै छोडेर बाबुचाहिँ आफ्नो काममा लाग्यो ।

छोरा चाहिँ दरबारको यताउता घुम्न थाल्यो । उसले दरबारमा राम्रा राम्रा चीजवस्तुहरू देख्यो । हात बढाएर लिन पनि लाग्यो । फेरि उसले आफ्नो मनलाई ए, चोर्नु हुँदैन, समातेर लानेछ, दुःख दिनेछ, नाम बदनाम हुनेछ, बाबुको इज्जत जानेछ ।

यसरी विचार गरी बढीसकेको हात पनि पछ्याडी साऱ्यो । यस्तो काम धेरै पल्ट चल्थो । अन्ततः उसले चोरेन । ऊ जाँचमा पास भयो । ज्ञानी भयो ।

उसको विद्वत्ता र सच्चरित्र देखिरहेका राजाले प्रभावित भएर उसलाई बूढो भइसकेको बाबुचाहिँको ठाउँमा राखिदियो । यो घटनाले स्पष्ट हुन्छ, ज्ञानगुणका कुरा सुनेर प्रज्ञा भयो । यहाँ प्रज्ञा भनेको विद्वान हुनुमात्र होइन । नराम्रा कामकुरा गर्ने इच्छा भएमा त्यसलाई नराम्रो काम हो भनी जानेर त्यसबाट अलगिन सक्नु नै प्रज्ञाको लक्षण हो । थाहा छैन, हामीमा यस्तो प्रज्ञा कहिले मात्र हुने हो । ❀

धर्मप्रचार समाचार

महापरित्राण (क)

कमला गुरुमाया ६४ दँ बुद्धिया लसताय् पद्मकीर्ति विहार कमल पुखूली २०६७ साल मंसिर ५ गते निसैं ११ गते तक महापरित्राण पाठ क्वचाःगु समाचार दु । उगु ज्याइवले धर्मकीर्ति बौद्ध ज्ञानमाला भजन समूह, स्वयम्भू ज्ञानमाला भजन समूहनं ज्ञानमाला भजन प्रस्तुत याःगु खः । कमला गुरुमा पाखें धर्मकीर्ति ज्ञानमाला भजनयात रु. ३०००/- प्रदानयाना विज्यात ।

महापरित्राण (ख)

पटाचारी गुरुमां ७७ दँ ७ ला व न्ह्यन्हु क्यंगु लसताय् नेमरत्न शाक्य, तारा शाक्यया व्वनाय् धम्मवती गुरुमाया प्रमुखत्वय् गुरुमापिनि पाखें निह्छि यंकं महापरित्राण पाठ ज्याइवः क्वचाय्कूगु बुखं दु । उगु ज्याइवःले धर्मकीर्ति ज्ञानमाला भजन नं प्रस्तुत जूगु खः ।

उगु ज्याइवले तारा शाक्य पाखें धर्मकीर्ति ज्ञानमाला भजनयात रु. २५००/- दाँ चन्दा वियादीगु खँ बुख्यं उल्लेख जुयाच्वंगु दु ।

आचार्य डा. भिक्षु अमृतानन्द महास्थविर

संप्रेषण-भिक्षु कोण्डन्य
ravikunnu@hotmail.com

वि.सं १९७५ पौष ५ गतेका दिन पाल्पा-तानसे नस्थित भीमसेनटोलमा जन्मुनुभएकास आचार्य डा. भिक्षु अमृतानन्द महानायक महास्थविरको न्वारान नाम लालकाजी शाक्य हो । पिता हेराकाजी शाक्य र माता टीकामाया शाक्यको कोखबाट जन्मिएका जेष्ठ पुत्र लालकाजी वि.सं १९९३ श्रावण १८ (1936 August 2nd) का दिन थेरवाद बुद्धशासनमा पत्रज्यादीक्षा प्राप्त गरी भिक्षु भए । उनले विशेषतः श्री लंका वर्मा (म्यानमार), भारतमा बुद्धधर्म र पालि-भाषाको अध्ययन गरे । धर्मको माध्यमले सामाजिक परिवर्तन तथा जनचेतनाको लहर उकासिदै जाने भएका कारण तत्कालीन राणा प्रधानमन्त्री श्री ३ जुद्ध शम्शेरले कान्तिपुर नगरमा धर्म-प्रचारप्रसारमा लागेका ८ जना भिक्षु-श्रामणेरहरूलाई वि.सं. २००१ श्रावण १५ (१९४४ July 30th) कादिन स्वदेशबाट निर्वासन गरियो । त्यसपछि नेपालमा थेरवाद बुद्धधर्मको पुनर्जागरण तथा निर्वासित भिक्षुहरूलाई पुनः स्वदेश भित्र्याउन वि.सं. २००१ मंसिर १५ (30 November 1944) का दिन धर्मोदय सभाको स्थापना गर्न भिक्षु अमृतानन्दले अग्रणी भूमिका निर्वाह गरे । यसैको परिणामस्वरूप परदेशसित सम्बन्ध कायम गरी राणा सरकारलाई अन्तर्राष्ट्रिय नैतिक दबाव सृजना गर्न भिक्षु अमृतानन्दले श्रीलंका सरकारमार्फत् शुभेच्छुक मण्डल (Goodwill Mission) लाई नेपाल भ्रमण गराउन सफल भए, जसको अनुरोधमा तत्कालीन श्री ३ प्रधानमन्त्री पद्म शम्शेरले २००३ सालमा निर्वासित भिक्षुहरूलाई स्वदेश आगमनको लागि हुकुमी प्रमाङ्गी प्राप्त भयो ।

यसैबेला भिक्षु अमृतानन्दले थेरवाद बुद्धधर्मको पुनर्जागरणपछि स्थापित प्रथम विहार आनन्दकूटी विहार, स्वयम्भूमा श्रीलंकाबाट बुद्धको पवित्र अस्थिधातु (Relic) धर्मोपहार स्वरूप प्राप्त गरी अनराधपुरशैलीय श्रीलंकाराम चैत्य स्थापना गरी त्यसको गर्भभित्र निधान गर्न लगाए । यसरी नै भिक्षु अमृतानन्दकै पहलमा २००८ मा बुद्धका अग्रश्रावक सारिपुत्र र महामौद्गल्यायण महास्थविरहरूको पवित्र अस्थिधातु नेपाल आगमन गराइयो । उनकै महलले २००८ सालको बु.सं. २४९५ औं बुद्धजयन्तीदेखि वैशाखपूर्णिमा दिन सार्वजनिक छुट्टीको घोषणा भयो ।

राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय ख्यातिप्राप्त भिक्षु अमृतानन्दकै अमीट योगदानस्वरूप २०१३ (1956) मा चतुर्थ विश्व बौद्ध संघको (The world Fellowship of Buddhist) अन्तर्राष्ट्रिय बौद्ध सम्मेलन सम्पन्न भयो । यस अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलनले “बुद्धको पवित्र जन्मभूमि लुम्बिनी नेपालमा अवस्थित छ” भन्ने सन्देश प्रवाह गर्न सफल भयो ।

नेपाल बुद्धधर्मको क्षेत्रलाई प्रचारप्रसारतिर व्यापक बनाउने परियत्ति शासन, प्रतिपत्ति शासन तथा प्रतिवेध शासनलाई पुनर्जागरित गरी आजको यस स्थितिमा पुऱ्याउन आचार्य डा. भिक्षु अमृतानन्द महास्थविरले अग्रणी भूमिका निर्वाह गर्नुभइ नेपालमा ऐतिहासिक स्थविरवाद बुद्धधर्मको पुनर्जागरण एवं पुनर्स्थापना गराउनुभयो । नेपालमा राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय ख्यातिप्राप्त भिक्षुहरूमध्ये अग्रणी उहाँले बुद्धधर्म दर्शन, इतिहास तथा पालि साहित्यसम्बन्धी नेपाली, नेपालभाषा तथा अंग्रेजीमा गरी ७५ वटा भन्दा बढी पुस्तक रचना गर्ने वहाँले विभिन्न विहार, बौद्ध संघ संस्था तथा शिक्षण संस्था स्थापना गर्नु भएको छ । नेपाल राष्ट्र एवं अन्तर्राष्ट्रिय जगतमै धर्मगुरुका रूपमा सुप्रसिद्ध आचार्य डा. भिक्षु अमृतानन्द महास्थविरको वि.सं. २०४७ भाद्र ५ (1990 August 21) का दिन देहावसान भयो ।

आचार्य डा. भिक्षु अमृतानन्दलाई प्राप्त सम्मान-पदवी:

- १) भाषाजवा: नेपालभाषा परिषद्
- २) “नेपाल शासनशोभन श्री धर्मरक्षित वंशालंकार” श्रीलंका 1955
- ३) गजेन, मंगोलिया 1959
- ४) गोरखादक्षिण बाहु, नेपाल 1968
- ५) साहित्य चक्रवर्ती (D.litt), 1976 श्रीलंका
- ६) मानार्थ विद्यावारिधी, नालन्दा, भारत 1979
- ७) महानायक-श्रीलंका 1984
- ८) “त्रिपिटक विशारद् शासन जोतिक” 1984 श्रीलंका
- ९) श्री धर्मरक्षित वंशालंकार धर्मकीर्ति, 1984 श्रीलंका
- १०) मानार्थ विद्यावारिधी, थाइलैण्ड 1988

यो पनि जानी राख्ने राम्रो

तथ्य तथ्याङ्क

कम सुत्नु हानिकारक

अमेरिकामा गरिएको एक अध्ययनले धेरै समय सुत्नु स्वास्थ्यका लागि फाइदाजनक हुने जनाएको छ । विशेष गरी राति चाँडै सुत्ने किशोरमा निराशा र आत्महत्या जस्तो विचार कम आउने ठहर अध्ययनले गरेको छ ।

१२ देखि १८ वर्ष उमेर समूहका किशोरबीच गरिएको एक अध्ययनले जुन युवा १२ बजेपछि सुत्छन्, उनमा १० बजे अघि सुत्ने युवाको तुलनामा निराशा बढ्ने खतरा २४ प्रतिशत रहन्छ । अमेरिकामा प्रकाशित एक जनरलका अनुसार जुन किशोर पाँच घण्टा मात्र सुत्छन्, उनीहरूमा आठ घण्टा सुत्ने किशोरको तुलनामा निराशाको जोखिम ७१ प्रतिशत बढी रहन्छ ।

एक तथ्याङ्कका अनुसार ब्रिटेनमा मात्र ८० हजार युवा निराशाबाट ग्रसित छन् । न्युयोर्कस्थित कोलम्बिया विश्वविद्यालय मेडिकल सेन्टरका अनुसन्धानकर्ताले सन् १९९० को दशकमा साढे १५ हजार किशोरको तथ्याङ्कको सङ्कलन गरी अध्ययन गरेका थिए । जहाँ उनीहरूले १५ मध्ये एक किशोर निराशाबाट ग्रसित रहेको पाए ।

अध्ययनले किशोरमाथि बुबा आमाको रहनसहनको असरका बारेका पनि चर्चा गरिएको छ । तथ्याङ्कका अनुसार जुन बच्चाको बुबा आमा आधा रातपछि सुत्छन् । उनीहरूको बच्चामा निराशा बढ्ने खतरा २० प्रतिशत बढी रहन्छ । पाँच घण्टाभन्दा-कम सुत्ने-बच्चामा आत्महत्याको विचारको खतरा ४८ प्रतिशत बढी रहन्छ । जुन बच्चा पूर्णरूपमा सुत्छन् उनीहरूमा निराशा बढ्ने खतरा ६५ प्रतिशत कम हुने अध्ययनले देखाएको छ । विशेषगरी किशोरहरूमा निराशा र आत्महत्याको विचार बढी आउने गर्छ । बाबु आमाबाट कम रेखदेख हुने ठूला किशोरमा पनि निराशाको भाव धेरै रहने अध्ययनले देखाएको छ ।

औसत रूपमा किशोर सात घण्टा र ५३ मिनेट सुत्ने गर्छन् । यही उमेरका किशोरलाई भने नौ घण्टा सुत्ने सल्लाह दिइन्छ ।

(साभार- गोरखापत्र)

धर्मप्रचार समाचार

भिक्षु अमृतानन्दको कदर स्वरूप हुलाक टिकट निष्काशन

२०६७ मंसिर २१, आनन्दकुटी विहार ।

नेपालमा पुनर्जागरित थेरवाद बुद्ध धर्मको ऐसिहासिक भिक्षु, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय ख्यातिप्राप्त व्यक्तित्व दिवंगत आचार्य महानायक डा. भिक्षु अमृतानन्द महास्थविर को योगदानको कदर स्वरूप नेपाल सरकारले हुलाक टिकट निष्काशन गरेको समाचार छ । माननीय संचार मन्त्री शंकर पोखरेलको प्रमुख अतिथ्यत्वमा संचालित एक समारोहमा प्रमुख अतिथीज्यूले विधिवत रूपमा उक्त टिकटको पहिलो टाँचा लगाउनु भएको थियो ।

भिक्षु अश्वघोष महास्थविरले शील प्रार्थना गराउनु भएको उक्त समारोहमा भिक्षु कुमार काश्यपले माल्यार्पण गरी उद्घाटन गर्नुभएको थियो । यसरी नै भिक्षु धर्ममूर्तिले स्वागत भाषण गर्नुभएको थियो भने भिक्षु कोण्डञ्जले भिक्षु अमृतानन्दको संक्षिप्त परिचय प्रस्तुत गर्नुभएको थियो । प्रा. सुर्वण शाक्यले धन्यवाद ज्ञापन गर्नुभएको उक्त समारोहमा मन्तव्य व्यक्त गर्नुहुने महानुभावहरू यसरी हुनुहुन्थ्यो—

प्रा.डा त्रिरत्न मानन्धर, उपकुलपती लुम्बिनी बौद्ध विश्व विद्यालय, लोक प्रसाद आर्चाय (महानिर्देशक हुलाक सेवा विभाग), थासोपाला हेवागे (महामहिम श्रीलंकाली राजदुत) भिक्षु मैत्री महास्थविर आदि ।

रत्न विपश्यना विहार उद्घाटन

सानो भन्याङ्ग स्थित नवनिर्मित रत्न विपश्यना विहारको उद्घाटन भएको समाचार छ । मरू टोलका हर्षरत्न ताम्राकार प्रमुख परिवारबाट दान गरिएको यस विहार भिक्षु अश्वघोष महास्थविर दाता हर्षरत्न ताम्राकार, भिक्षु आनन्द, कांग्रेस नेता तीर्थराम डंगोल, एमाले नेता अमृत बोहरा आदिले दीप प्रज्वलन गरी सामुहिक उद्घाटन गरिएको थियो ।

पात्रो दान

कार्तिक २७ गुलुपा: रत्न नामले चर्चित जीव रत्न स्थापितले रत्न विपश्यना विहारमा कलात्मक पात्रो (गुलुपा:) दान गर्नुभएको समाचार छ । उक्त पात्रो उहाँले मलेसियाका पेनाङ्ग मेलानन्द विहारको लागि दान गरिएको कुरा खुलिएको छ । उहाँले उक्त पात्रो श्रद्धेय भन्ते म्याडज चीचु एनफयाटलाई हस्तान्तरण गर्नु भएको थियो ।

शरीरको मूल्य कति ?

नरेन्द्रनाथ भट्टराई

घरमा गयो स्वास्नीको कच्कच्, छोराछोरीको कच्कच्, भएन ! पुगेन ! ल्याएन ! गरेन आदि । बाहिर हेर्नो साथीभाइ, इष्टमित्र, दाज्यूभाइको आर्थिक अवस्था भड्किला, चम्किला, र वाफिला ! आफ्नो घरको अवस्था हेर्नो ज्यू प्राण धान्न पनि गाहारो । यस्तो अवस्था भएका एकजना व्यक्ति जीवनदेखि हतास र निराश हुँदै आत्महत्या गर्ने अठोट गरेर एक दिन एकटा अनकन्टार हिमालमा गएर फाल हालेर मर्न भनी टाकुरोमा पुगेछन् । हजारौं फिट फाल हालेमा हाडखोर नै बाँकी नरहने थियो । अब फाल हाल्दछ भनी यस्सो के अघि बढेका थिए पछाडिबाट एउटा कमलो हातले उनको हात पक्रेर तान्यो । पछाडि फर्केर हेर्दा एकजना शान्त स्वभावका हँसिला महात्मा देखे । हाँस्दै शान्त स्वरमा महात्माले, 'के गर्न लागेको बाबू !' भनी सोध्नुभयो । ती व्यक्तिले आफ्नो आत्महत्याको कारण बताइदिए । तिमीलाई अहिले १ लाख, २ लाख, ३ लाख कति भए पुग्छ म जुटाई दिउँला लौ भन ! भनी महात्माले भन्नुभयो । महात्माको कुरा सुन्दा ती व्यक्तिले भने, प्रभु मलाई अहिले १ लाख रूपियाँ मात्र भए पनि पर्याप्त हुन्छ यति जाबो रकम नपाउँदा तिमीले आफ्नो अमूल्य जीवनलाई नै नाश गर्न अघि बढ्यौ ! ल हिंड म तिमीलाई राजाकहाँ लिएर जान्छु त्यहाँ पुगेर तिमीलाई रकम दिलाई दिउँला भनी महात्माले ती व्यक्तिलाई लिएर राजाकहाँ जानुभयो । राजा सभामा बसिरहेका थिए, सभासदहरूको पनि जमघट थियो । महात्माले राजाकहाँ

१. ईश्वर नता सृष्टिकर्ता हो नता विषयवस्तु नै हो ! ईश्वरता सृजनशक्ति हो, आफैभित्रको चे तनशक्तिको अनुभूति हो ।

२. जन्म अगाडि र मृत्यु पछाडिको जुन अवस्था हो त्यही हाम्रो सच्चा अवस्था हो । यही अवस्थाको चिन्तननै आत्म चिन्तन हो ।

३. परं स्वीकार अवस्थानै ज्ञान र भक्तिको मीलन केन्द्र हो । यस अवस्थामा पुगेर ज्ञानी भक्त बन्दछ भने भक्त ज्ञानी बन्दछ ।

साभार- परमात्माको दर्शन
(चिन्तनद्वारा)

गएर कानमा केही कुरा गर्नुभयो र ती व्यक्ति भए ठाउँमा आएर भन्नुभयो, लौ सुन ! राजाबाट हुकुम भएको छ, तिम्रो एउटा आँखा देऊ राजाले १ लाख रूपियाँ बक्स हुन्छ रे ! दुइटा आँखा दिए दुई लाख यसैगरी तिम्रा शरीरका प्रत्येक अङ्ग एक एक लाख रूपियाँमा किन्न राजा चाहिबक्सिन्छ ।' कुरा सुनेर ती व्यक्ति टोलाउन थाले । 'लौ त तिमीलाई जति लाख चाहिन्छ त्यति अङ्ग दिन तयार होऊ' भनी महात्माले फेरि भन्नुभयो । धेरै बेर घोरिएर ती व्यक्तिले भने, 'मेरो यो शरीरको यत्रो मूल्य ।' यत्रो अपार धनको राशि आफै हुँदाहुँदै पनि किन र कसरी मैले यत्रो दुःख चिन्ता भेल्लुपन्यो ? यस सङ्कटबाट बच्ने उपाय पनि बताइदिने कृपा गर्नुपन्यो भनी महात्माको चरणमा परे । महात्माले भन्नुभयो, 'बाबू ! शरीरको अर्थ त तिमीले केही बुझ्यौ, अब संसारको अर्थ पनि बुझ ।' अर्थको मतलब, केवल रूपियाँ, धन, सम्पत्ति मात्र होइन, परम अर्थ त्यो हो जसले जीवनको अर्थ बुझ्दछ । यस शरीरमा अपार शक्ति छ । त्यस शक्तिको अन्त्य छैन । तिमीले आफूभित्रको त्यो शक्तिलाई जानेर त्यसको उपायोग गर्नु भने तिमी नै स्वयं ब्रह्मा, विष्णु र महेश्वर बन्नेछौ । ❀

“आफूले बनाएको जालमा माकुरो आफै फसेझैँ रागी मानिस आफैले निकालेको तृष्णाको जालोमा फसेर बर्बाद हुन्छ, तर बुद्धिमानहरू यस्ता जाल तोडेर, इच्छा रहितमै प्रव्रजित (शन्यासी) हुन्छन् ।” - धम्मपद

धर्मकीर्ति (मिहिरर्षी बुद्धपूजा र धर्मदेशना)

मिति	बुद्धपूजा	धर्मदेशना
२०६७/७/२८	त्यागवती	धम्मवती गुरुमां
२०६७/८/१	केशवती गुरुमां	धम्मवती गुरुमां
२०६७/८/५	जवनवती गुरुमां	धम्मवती गुरुमां
२०६७/८/१३	दानवती गुरुमां	दानवती गुरुमां
२०६७/८/१९	केशवती गुरुमां	केशवती गुरुमां

ध्यान भावना गर्ने साधक साधिकाहरूमा हुनपर्ने गुणहरू

घोषक शाक्य 'प्रदीप'

नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं

१. श्रद्धा -

ध्यान भावना गर्दा सास भित्रिएको र बाहिरिएको वा सास भित्र जाँदा पेट फुलेको र बाहिरिँदा पेट खुम्चेकोप्रति श्रद्धा हुनुपर्दछ। बुद्ध, धर्म र संघप्रति अन्तर हृदयदेखि नै श्रद्धा उत्पन्न हुनुपर्दछ। मूर्ति पूजालाई मात्र श्रद्धाको रूपमा लिनुहुन्न। प्रफुल्लित मनबाट आस्था र विश्वासयुक्त श्रद्धा हुनु आवश्यक छ। अन्यथा अन्ध श्रद्धावान हुनजान्छ।

२. वीर्य -

भावना गर्ने साधक साधिकाहरू वीर्यवान् पनि हुनुपर्दछ। शारीरिक रूपमा मात्र नभै मानसिक रूपमा नै सक्षम हुनुपर्छ। यसको लागि बुद्धकालीन उदाहरण प्रस्तुत गर्नु उपयुक्त हुन्छ। भगवान बुद्धको समयमा बुद्ध जिवित रहन्जेल भिक्षु आनन्दले ज्ञान प्राप्त गर्न सक्नु भएको थिएन। तर जब प्रथम संगायना (धम्म सम्मेलन) गर्ने व्यवस्था हुँदै थियो, त्यसवेला संगायनामा भागलिने सम्पूर्ण भिक्षुहरूले अर्हन्त भएको हुनुपर्ने अर्थात् शुद्ध ज्ञान प्राप्त गरेको हुनुपर्ने नियम बनाइएको थियो। तर उक्त संगायना हुने अघिल्लो दिनसम्म पनि भिक्षु आनन्दले अर्हन्त ज्ञान प्राप्त गर्नु भएको थिएन। एकातिर अर्हन्त नभैकन उक्त संगायनामा सहभागी हुन नपाइने र स्वयं आनन्द भन्ते नभै कन सो संगायनाले पनि पूर्णता नपाउने अवस्था थियो। अतः वहाँले मध्यरातमा अथक परिश्रमका साथ वीर्य गर्दै जानुभयो, ध्यान गर्नुभयो, चक्रमण गर्नुभयो, यद्यपि ज्ञान प्राप्त गर्न सकिरहेको थिएन। अन्त्यमा वहाँ न त सुत्न सकेको अवस्था न त पूर्ण परिश्रमको अवस्था, यसवेला

(पुनश्च: विश्वशान्ति विहार, मीनभवन मासिक रूपमा संचालित प्रवचन कार्यक्रममा भिक्षु निगोधद्वारा दिइएको प्रवचनमा आधारित)

उहाँले अर्हन्त ज्ञान प्राप्त गर्न सफल हुनुभयो। सो संगायना पनि पूर्ण सफलताकासाथ सम्पन्न भएको थियो।

३. स्मृति -

ध्यानभावना गर्दा स्मृति हुनुपर्दछ। स्मृति नभै ध्यान अभ्यास पूर्ण हुँदैन। जागरूक भएर स्वास भित्रिएको र बाहिरीएको अवस्थालाई नियालेर हेरी राख्नु नै ध्यान अंगको स्मृतिको रूपमा लिइन्छ। अन्तरमुखि भएर मानसिक रूपमा के कस्ता गुण अवगुणहरू उत्पन्न भए भनेर हेर्नु आवश्यक हुन्छ।

४. समाधि -

यो ध्यान भावनाको निमित्त हामीले टाढाको वस्तु हेर्न प्रयोग गरिने साधन दूरविन जस्तै हो। जसरी दूरविनबाट हेर्दा लेन्स मिलेको खण्डमा टाढाको वस्तु छर्लङ्ग देखिन्छ, त्यसरी नै भावना गर्दा श्रद्धा, वीर्य स्मृति र समाधिलाई सही ढंगबाट अभ्यास गरेको खण्डमा मात्र ध्यान भावना पूर्ण हुन्छ र प्रज्ञा प्राप्त गर्न सकिन्छ।

५. प्रज्ञा

परिवर्तनलाई आत्मसात् गरी अनित्य दुःख अनात्मलाई बोध गर्न सकेमा नै प्रज्ञावान हुनपुग्दछ। भावना गर्ने व्यक्तिहरूमा यी ५ वटै मानसिक गुण धर्महरू वा ध्यान अंगहरू सन्तुलित रूपमा विकास भएको हुनुपर्दछ। यसो भएमा मात्र साधनाको अभ्यासद्वारा ज्ञान प्राप्त गर्न सक्षम हुन्छ। यसरी ज्ञान प्राप्त गर्न सकेमा नै प्रज्ञावान कहलाइन्छ। यसरी ध्यान भावना पूर्ण हुनको लागि मानव मात्रले बुद्ध वचन 'अत्त दीपो भवः लाई हरदम मननगरी साधनारत हुनु आवश्यक छ। ❀

धर्मकीर्ति विशेष सदस्य

क्र.सं. ६१३

भिक्षु विपस्सी

वात वोभोरनिभेस विहार, बैकक १०२००. थाइलैण्ड

रु. २०००/-

हाम्रो सम्पत्ति: कुशल र अकुशल कर्म

पूर्णमान महर्जन

मानिसमा विभिन्न इच्छा अभिलाषाहरू हुन्छन् । धन सम्पत्तिमा समृद्ध र सम्पन्न हुनु सबैमा हुने प्रमुख अभिलाषा हो । सद्गृहस्थका ४ अभिलाषाहरूमा यो पहिलो अभिलाषा हो । समाजमा नाम कमाउनु, लामो समयसम्म स्वस्थपूर्वक जीवन जीउनु र मृत्युपछि स्वर्गगामी हुनु अरू ३ अभिलाषाहरू हुन् । यी अभिलाषाहरू पूर्ण गर्न सद्गृहस्थहरूमा ४ साधनाहरू श्रद्धा, शील, त्याग र प्रज्ञा हुनु पर्दछ ।

भौतिक सम्पत्ति— धनसम्पत्ति भन्ने बित्तिकै पैसा, गर-गहना, घर, जग्गा आदि भौतिक सम्पत्तिलाई लिने गरिन्छ । घर गृहस्थको लागि भौतिक सम्पत्ति नभई हुँदैन । नभई नहुने भएतापनि यो सबैथोक होइन । साँचै नै भन्ने हो भने भौतिक सम्पत्ति शाश्वत सम्पत्ति होइन, स्थायी सम्पत्ति होइन, नित्य सम्पत्ति होइन, निजी सम्पत्ति पनि होइन । आगो, पानी, चोर, डाँका आदिबाट नाश हुने यस सम्पत्ति हाम्रो साथमा आउँदैनन् । किनभने मलमूत्र त्यागे जस्तै जीवनको अन्तपछि सबैले सबै धन सम्पत्तिलाई छोडेर जानु पर्दछ ।

कुशल र अकुशल कर्म — मनबाट हुने मनोकर्म, शरिरबाट हुने कायकर्म र वचनबाट हुने वचीकर्मलाई कर्म भनिन्छ । यी मन, शरीर र वचनबाट हुने कुशल र अकुशल कर्म नै हाम्रा वास्तविक सम्पत्ति हुन् । किनभने जन्म जन्मान्तर अर्थात् जन्म मरणबाट मुक्ति/निर्वाण प्राप्त नभए सम्मसँगै लिएर जाने सम्पत्ति भनेको आ-आफ्नो कर्म हुन् । यो नै मानिसको निजी सम्पत्ति हो । त्यसैले निजी सम्पत्ति या कुशल र अकुशल कर्म सम्बन्धमा संक्षेपमा दृष्टि दिऔं ।

मन शुद्ध पारी अरूको उपकार भावना राखी दान गर्ने (दान), आचरण शुद्ध गर्ने (शील) शरीर, वचन र मनले कर्ममा होशियारी राख्ने (भावना), आफूभन्दा वर्ष र कर्मले ठूलालाई मान सम्मान गर्ने (अपचायन), अरूलाई सहयोग गर्ने (वेय्यावच्च), मैत्रीपूर्वक पुण्यदान गर्ने (पत्तिदान), शुभकार्यमा मन प्रशन्न राख्ने (पत्तानुमोदन), धर्मोपदेशहरू सुन्ने (धम्मश्रवण), आफूले जानेका उपदेशहरू अरूलाई

सुनाउने (धम्मदेसना), मनलाई अन्धविश्वासी कामबाट टाढा राख्ने (दिट्ठिजुकम्म) कुशल कर्महरू हुन् । आफ्नो र अरू कसैको भलो नहुने कार्य अकुशल कर्म हो । प्राणी हिंसा गर्नु (पाणातिपाता), अरूको वस्तु चोर्नु (अदिन्नादाना), परपुरुष गमन गर्न (कामेसु मिच्छाचारा), भूठो कुरा गर्नु (मुसावादा), अरूको चुक्लि गर्नु (पिसुण वाचा), कडा बो ली बोल्नु (फरूसावाचा), कसैलाई भलो नहुने गफ गर्नु (सम्फप्पलापवाचा), लोभ तृष्णामा भुल्नु (अभिज्झा), द्वेषयुक्त संकल्प लिनु (व्यापाद), मिथ्या दृष्टि राख्नु (मिच्छादिट्ठि) अकुशल कर्महरू हुन् । कर्म सम्बन्धमा एक ठाउँमा भगवान बुद्धले भन्नु भएको थियो “मानिस आफ्नो कर्मको अधिकारी हो, कर्म नै अंशभागी हो, कर्म नै योनी हो, कर्म नै बन्धु हो, कर्म नै शरण हो, कर्म नै सम्पूर्ण प्राणीको श्रेष्ठता र हीनता हो ।”

अपुत्रक सेंठ र सुमेधको उपमा— भगवान बुद्धको समयमा श्रावस्तीमा अथाह/मनग्य धनसम्पत्ति भएको एक जना अपुत्रक सेंठ थियो । उसको मृत्युपश्चात सातदिन लगाएर धन द्रव्य गाडामा राखेर राजदरवार लगिसकेपछि कोशल नरेश प्रसेनजित भगवान बुद्ध कहाँ सो सेंठको सम्पत्ति उचित ठाउँमा प्रयोजन नभएको अर्थात् निसन्तानको धन प्यारो भनेभै दान पुण्य नगरेको सम्बन्धमा जिज्ञासा राख्दा बुद्धले भन्नु भयो कि पूर्वजन्ममा अपुत्रक सेंठले तगर शिखी भन्ने प्रत्येक बुद्धलाई दान गरेको पुण्य कर्मले सम्पत्ति सम्पन्न भएको र पूर्वजन्ममा नै आफ्नै छोेरालाई मारेर आएको हुनाले पुत्ररहित भई मरणोपरान्त नरकमा जन्म लिन गएको कुराको साथै निम्न गाथा आज्ञा भयो ।

“हनन्ति भोगा दुम्मेधं, नो च पारगवेसिनो

भोगतण्हाय दुम्मेधो, हन्ति अञ्जव अत्तनं”

अर्थात् संसार पारी जान नखोज्ने मुख भोगले नासिन्छ । अर्कालाई नष्ट गराएभै बराबर भोगको तृष्णामा परेर त्यस मुखले आफ्नो विनाश गराउँदछ ।

४ असंख्य र १ लाख कल्प अघि दिपंकर बुद्धको समयमा भगवान बुद्ध सुमेध ब्राह्मणको नाउँले जन्म भएको

थियो । प्राकृतिक नियमानुसार महाजन सुमेधको आमाबुवाको मरणश्चात् उनको मनमा के कुरा खेल्यो भने यो असंख्य सुन, चाँदी, धन-द्रव्यादि आमाबुवाले लिएर जानु भएन । आमाबुवाले जस्तै आफ्नो मृत्यु पछि यो अकुत सम्पत्ति छोडेर जानु पर्दछ । त्यसैले मृत्यु पहिले यसको सही प्रयो जन गनुपर्दछ या कुशल कर्ममा लगाउनु पर्दछ भनी ठाउँ ठाउँमा आफ्नो सबै सम्पत्ति गरीबहरूलाई दान गर्ने भनेर घोषणा गर्न लगाए । दान गर्न बाहिरको ढोका देखि मुल धन-द्रव्यादि राखेको ढुकुटी/कोठा सबै खोलेको केही समय पछि सुमेधको गृहमा अपूर्व दानशाला बन्यो । गरीबहरूले सुमेधको सम्पत्ति पाएर सम्पन्न भए । शायद यसै दानपुण्य या कुशल कर्मको कारणले सुमेधको दिंपकर बुद्धसँग भेट भयो र भविष्यमा सुमेध बुद्ध बन्ने भन्ने कुरा दिंपकर बुद्धले व्याकरण (भविष्यवाणी) गर्नुभयो । कल्पौकल्पसम्मको अथक कुशल कर्मले वहाँले बोधिज्ञान प्राप्त गरी भगवान बुद्ध पनि हुनु भयो ।

त्यसैले प्राणी अनित्य संसारमा जन्म लिदै भवसागर मा घुमिरहुन्जेल तिनीहरूका कुशल र अकुशल कर्म नै आ-आफ्नो हुन्छन् र ती कर्म नै अनन्तसम्म साथ रहन्छ, भौतिक सम्पत्ति होइन । त्यसैले भगवान बुद्ध भन्नुहुन्थ्यो "सब्बे सत्ता कम्मस्सका" । ❀

प्रेमको नाता

श्रेष्ठ 'परिक्रमा'
बाँभधरा धरान-१५

दश महिनजा-कष्ट सहेर हामी यस धर्तीमा आयौं जाली-फटाहा दुनियाँ बाहेक अरु यहाँ के नै पायौं । 'त्यसो त आफू-भलो त जगतै भलो' त्यसै भनेको हैन तर स्वार्थी यो दुनियासंग पुनः साभेदारीको गीत गायौं । यो मानव जीवनलाई सार्थक बनाउने-बाचा गरी यो भव-सागर तर्न बिर्सैर-पुनः चौरासीमा धायौं । अझ समय छ रे- मनमा-शान्ति र सदभाव जगाऔं । त्यति गर्न सके त संभौ- यो मनमा अनन्त खुसी छायाँ । 'सब जीव एकै हुन- भन्ने- ध्येय यहाँ लिन सके त । मानौं ! बुद्धले भैं- सबैसंग हामीले प्रेमको नाता लायौं ।

दुःख मन ताय् मते

शान्तिवती, वुटवल

(१)

ध्व संसार धैगु परिवर्तन शील खः
सदां चाचा हिलाः ध्व जीवन चक्रे
जन्म जरा व्याधी मृत्यु राजया लहाते
योपी नाप वायाः मयोपी नाप संयोग जुयाः
थम्हं धार्थे मद्गु ध्व अनित्य देहया ।

(२)

क्रमशः न्ह्याना वना च्वना निरन्तर
जन्म नाप मृत्यु थः साथ साथे वै च्वनी
दक्व प्राणी छन्हुला सीमानीपिं
मजुसे मगाः छन्हु तोता हे वने मानी ।

(३)

याय्गु व्यर्थ खः ध्व घमण्ड अभिमानी
ध्व संसारे सुजक मनू अजम्बरी जुई
सु जक थन स्याई रूपं च्वने दई
पञ्च स्कन्ध रूपी ध्व शरीर सुया जक नित्य जुई ।

(४)

याय्गु शोक र दुक्ख थन सीकि
रात दिन चाचाः हिला दुःख सिया चोनी
आ भीपिं निन्हं जक सां म्वाय् धकाः सीकि
गुली फत उलि याकन पुण्य मुंके सय्कि ।

शरण वनेनु

माधवी गुरूमा

नु नु भीपिं शरण वनेनु
भगवान् बुद्धया शरण वनेनु
दुःख रूपी संसार चाःहिलाः
जीवन व्यर्थ गुलि फुकेगु
मोह व माया जाले तक्कंकाः
गुलि जक भुले जुया च्वनेगु
तंता लन्ता स्वतुमतु स्वयक
इतः मितः कंकाः गुलि भुलेज्वीगु
आखिरे यकेगु छुं नं मद्
पाप व धर्म जक ल्यूल्यु वैगु
नुनु भीपिं शरण वनेनु
निर्वाण मार्ग सतिकः वनेनु

अनन्त ज्योतिः – १४

श्रद्धेय भिक्षु सिद्ध गुनका धर्मचिन्तन
अनुवाद- देवकाजी शाक्य

१४२

- एउटा मुस्कानले तिमी बुद्धिमान छौ भन्ने देखाउँछ ।
- एउटा मुस्कानले तिमी खुसी छौ भन्ने देखाउँछ ।
- एउटा मुस्कान इमान्दारीको भाषा हो ।
- एउटा मुस्कान जीवनको फूल हो ।

१४३

- कठिन परिस्थिति आएमा मुस्कुराऊ ।
- शान्त भएर निराशाहरूलाई सम्हाल ।
- सत्य बोल तर विवेकी बन ।
- आत्मविश्वासी, स्वनिर्भर, तार्किक र खुल्ला चित्तको मानिस बन ।

१४४

- विश्वलाई आफ्नो परिवारको रूपमा ग्रहण गरे स्वार्थलाई हटाउन सकिन्छ ।
- एउटा व्यस्त जीवन अल्छीपनालाई दूर गर्दछ ।
- कडा परिश्रमले गरिबीलाई दूर गर्दछ ।
- सहिष्णुताले हिंसालाई हटाइदिन्छ ।

१४५

- विभिन्न मामिलाहरूलाई नम्र भएर सम्हालेमा तिमीलाई आदरभाव मिल्छ ।
- बुद्धिमत्तापूर्वक व्यवसाय चलाएमा तिमीले ठीक बेठिक सिक्नेछौ ।
- अरूलाई शिष्टतापूर्वक व्यवहार गरेमा राम्रो सम्बन्ध स्थापना हुन्छ ।
- तिम्रा परिष्कृत गुणले तिम्रो व्यक्तित्वमा चहक बढ्छ ।

१४६

- अरूहरूप्रति लिने सकारात्मक चासोले तिम्रो संसार विस्तृत हुन्छ ।
- इच्छाहरूका अनासक्तिले तिमीमा जोश जाँगर बढाइदिन्छ ।

१४७

- कुनै कुरा प्राप्त हुँदा खुसी नहोऊ ।
- कुनै कुरा गुमाउँदा दुःखी नहोऊ ।
- तिमीसँग केही छैन भनेर दुःखित नबन ।
- तिमीसँग केही छैन भनेर खुसी पनि नहोऊ ।

१४८

- अरूको आलोचना गर्दा उनीहरूका नियत पनि बुझ्नु पर्छ ।
- अरूको प्रशंसा गर्दा उनीहरूका व्यवहार पनि बुझ्नु पर्छ ।

१४९

- शारीरिक र मानसिक स्वास्थ्यले तिमीलाई आत्मनिर्भर बनाउँछ ।
- मिहिनेत र उद्योगले तिम्रो व्यवसाय सफल हुन्छ ।
- करुणाले अनजान व्यक्ति पनि साथी बन्छ ।
- मुस्कानबाट तिम्रा आफ्ना इच्छाहरू पूर्ण हुन्छन् ।

१५०

- सौम्य व्यवहारले अगाडि बढ्न सकिन्छ ।
- व्यवसायमा मिहिनेती बन ।
- अनुसन्धानमा गम्भीर बन ।
- अभ्यास र परिष्कारका लागि अनासक्त बन ।

१५१

- एकजना गुणी व्यक्ति साथीसँग चित्त नबुझी बहुते कम अप्रसन्न हुन्छ किनभने नयाँ साथी बनाउनुभन्दा अगाडि उनले उसको बारे कुरा बुझ्छ ।
- एकजना निम्न स्तरको मानिस साथीसँग चित्त नबुझी अप्रसन्न हुन्छ किनभने मानिसहरूलाई नबुझीकन नै उसले साथी बनाउँछ ।

१५२

- सरल र पुण्यवान जीवनसँग सन्तुष्ट व्यक्ति धेरै सुखी हुन्छ ।
- भगडा र वाहियात गफ नगर्ने जीवन सहज हुन्छ ।

१५४

- खर्चिलो जीवनप्रति तिमी निराश, एकलो र बेखुसी अनुभव गर्छौ ।
- शान्त व्यक्तिसँगको संगत पछि तिमीमा मीठो सम्झना बाँकी रहन्छ ।

कमशः

एकताको बाटोमा लाग्नु धर्म

पं. रामकृष्ण उपाध्याय

परापूर्वकालदेखि धरतीमा विभिन्न जीवजन्तु जडचेतनको सामञ्जस्यले भरिपूर्ण भई एक अर्काको परिपूरक भएर पनि जीवन निर्वाह गरिरहेका छन् । कसैलाई यस्तो जिन्दगी राम्रो लागिरहेको छ; कसैलाई नराम्रो । कोही ब्रह्माण्डको उत्पत्ति कसरी भयो भन्ने कारण पत्ता लगाउन जीवनभर अध्ययन गरिरहेका छन् । कोही सबै ईश्वरको खेल हो भनिरहेका छन् । विद्वान्, योगी दार्शनिक र वैज्ञानिकले खोजी गर्दै गरे पनि रहस्य भन्ने रहस्यमय बन्दै गइरहेको छ ।

संसारमा कुनै पनि वाद र सिद्धान्त जतिसुकै राम्रो भए पनि तिनलाई सबैले स्वीकार गर्न सक्दैनन् । किनकि सिद्धान्त र वाद केही न केही रूपमा अपूर्ण हुन्छन् । सबैको स्थिति र परिस्थिति एउटै हुँदैन यहीकारण जो कोहीपनि अर्कै सिद्धान्त र वाद अवलम्बन गर्न पुग्दछन् । अन्य देशको सबै नीति नेपालका लागि उपयुक्त हुँदैन । त्यसकारण कुनै पनि सिद्धान्त र वाद सदाका लागि सदाबहार रहन्न । त्यसैले मूल कुरो के हो ? त्यसका सकारात्मक र नकारात्मक पक्ष के के हुन ? दूरगामी प्रभाव के हुन सक्छ ? तत्कालका लागि सुमधुर लाग्ने तर अन्त्यमा तीक्ष्णता त ल्याउने होइन ? यो विचार गर्न जरूरी छ ।

मानिस जुन संस्कार र परिवेशमा हुर्केको छ, त्यसले प्रभाव पारिरहेको हुन्छ । पानीको थोपा समुद्रमा परे खारा हुन्छ । अमृतको घडामा परे अमृत र सर्पको मुखमा परे विष हुन्छ । तसर्थ व्यक्तिहरू आफ्नो स्वभावसँगै जुन वाद र सिद्धान्त मन पर्छ, ऊ त्यतातिरै लाग्छ । यस्तै स्वभाव वैचित्र्य, गुणवैचित्र्य, कर्मवैचित्र्य, संस्कारवैचित्र्य, देशवैचित्र्य र कालवैचित्र्यले विद्वान् र विवेकी पुरुष त्यो समयमा कुन कार्य गर्ने भनेर निर्णय गर्ने गर्दछन् । सायद यसैले धर्मको रहस्य गहिरो छ भनिएको हो । यस्तै अनेकौं वैचित्र्यले भरिएको दुनियाँ भएकोले हाम्रा पूर्वजले कस्तो स्वभाव भएको व्यक्तिलाई कुन बाटो उपयुक्त हुन्छ भनेर फरक फरक मार्ग बताएका होलान् ।

संसारमा अयोग्य कोही छैनन्: सबै योग्य छन् । फरक यति हो- ती व्यक्तिको संयोजन कसले गर्ने भनेर । अनेकौं वैचित्र्यले गर्दा नै कसैले पनि तानाशाह वा एकाधिकार शासन मन पराउँदैनन् र लोकतन्त्रको

आवश्यकता परेको हो । यो समयको माग हो, अन्ततो गत्वा हुने त्यही नै हो । अनेकौं स्वभाव र संस्कार भए पनि एउटा सूत्र यस्तो हुनुपर्छ, जसले सबै वाद र सिद्धान्त अँगाल्न सकोस्, त्यसमा कसैको विमति नहोस् । सबै त्यही छातामुनि अटून् । जस्तो प्रकारले बगैँचाका बहुरूप र आकृतिका फूललाई एउटै सूत्रमा उनेपछि माला बनेर कसैको गलाको हार बनी सुशोभित हुन्छ, त्यसैगरी अनेकौं विमतिभिन्न पनि सूत्रात्मक सहमतिको अनिवार्य आवश्यकता महसुस होस् भनेर नेता वा प्रचनकर्तालाई मञ्चमा जानुपूर्व माला वा फूलका गुच्छाले स्वागत गरेका । किनकि यी उपदेष्टा मञ्चमा पुगेपछि जे मन लाग्यो त्यही नबोलून् । मालाको सूत्रलाई याद गरून्, जसले छरिएका फूल एकत्रित गरेर सुशोभित तुल्यायो । पूर्वजले दिएको संस्कार र संस्कृति अलगअलग भए पनि धर्म एकताको जरो हो । यसलाई लक्ष्य बनाएर सामाजिक संरचना, व्यवहार कुशलता, उपासना, तीर्थयात्रा आदि गर्न सक्ने विविध प्रावधान र पद्धति बनाएकै छन् । सबैका बारेमा राम्रो भनेर प्रशंसा गरेकै छन् । तर पनि देश, काल र परिस्थितिअनुसार कतिपय स्थानमा ग्राह्य भए र अग्राह्य पनि भए । त्यसैले संक्रमणकालीन अवस्थामा धर्मलाई नै शान्तिको भन्डामुनि रहेर सबैले आआफ्नो स्थानबाट प्रयास थाल्यौं भने यो देश साँच्चिकै स्वस्थ, समुन्नत र समृद्ध बन्न सक्छ ।

देशलाई जतिसुकै भागमा छुट्ट्याए पनि शासक खराब छन् भने मुलुकको अवस्था कसरी माथि उठ्ला र ? उदाहरणका लागि कसैको घरमा आठजना सदस्य छन् । सबैलाई एक एकओटा कोठा दिँदा सबै खुसी होलान्; केही दिन कोठा सफा राख्लान् । तर कोठा, आँगन सफा गर्ने बेलामा फेरि भगडा गर्न बेर लाग्दैन । त्यसका लागि गरिएको व्यवस्था सबैलाई मन नपर्ला । छेउमा बस्नेले प्रतिकार गर्ला । यस्ता अनेकौं समस्या पुनः जान्छ । यसविपरीत घरका सबै सदस्यले योग्यताअनुसार कार्य विभाजन गरेर सम्भौतापूर्वक व्यवहार गरे पारिवारिक स्नेह सौहार्दपूर्ण बन्दछ र समस्याहरू पनि सहज रूपमा निवारण हुँदै जान्छन् । तसर्थ धर्मको मूल मर्म बुझेर देशको अखण्डता, सार्वभौमिकता र राष्ट्रियतालाई मध्यनजर गर्दै सबैले आफ्नो धर्मको पालना गरौं र यसैमा देश र देशवासीको हित हुनेछ । ❁ (साभार- अन्नपूर्ण पोष्ट)

यो पनि जानी राखे राम्रो

जस्तो दृष्टि त्यस्तै सृष्टि

✍ ओशो मैत्रेय

एकादेशमा एक फकिर बस्दथे । घोडेटो बाटोछेवै मा उनको सानो चिटिक्क परेको कुटी थियो । कुटीको पिँढीमा बसेर फकिर आउनेजानेलाई हाई, हेलो गर्दथे ।

एकदिनको कुरा हो, फकिर विहानको चिसो हावा, भर्खरै उदाएको सूर्यको कोमल प्रकाश, यताउता भुर्रभुर्र उडिरहेका पक्षीहरूको गीत सुनेर आनन्दित थिए । एकजना बटुवा हस्याङफस्याङ गर्दै फकिरको अगाडि उभियो । ऊ हतारमा देखिन्थ्यो र तनावमा पनि । कुटीभित्रबाट एक गिलास पानी ल्याएर फकिरले बटुवालाई पिउन दिए । पानी पिइसकेपछि फकिरले बटुवालाई सोधे, 'बाबु, सबै ठीक छ ?'

बटुवाले जवाफ दियो, 'ठिकै छ बाबा, तर म अति हतारमा छु कृपया मलाई भनिदिनोस्न यो गाउँका मानिस कस्ता छन् ?'

फकिरले बटुवालाई प्रेमपूर्वक सोधे 'बाबु, अहिले तिमी बसेको गाउँका मानिस कस्ता छन् नि ?'

'म बसेको गाउँका मानिस कस्ता छन् ?' क्रोधले आगो हुँदै, हातका मुठी कस्र्दै, आँखा राताराता पाँदै बटुवाले कुरा अगाडि बढायो । 'लुच्चा, फटाहा, बेइमान....!' त्यो गाउँका मानिसका बारेमा सोधेर तपाइँले मेरो दिमाग नै खलबल्याई दिनुभयो ।

'ए! हो र बाबु' फकिरको उत्तर थियो 'यो गाउँका मानिस पनि त्यस्तै छन् ।'

'ए ! भैगो त्यसो भए मेरो लागि गाउँ पनि ठीक छैन' बटुवा नजिकै कुटीको पिँढीमा थ्याच्च बसेर पसिना पुछ्न थाल्यो ।

पाँच मिनेट पनि बितेको थिएन, त्यसैगरी अर्को बटुवा त्यहाँ आइपुग्यो । संयोगको कुरा, दोस्रो बटुवाले पनि त्यही प्रश्न सोध्यो, 'बाबा तपाइँका गाउँका मानिस कस्ता छन् ?'

फेरि फकिरले पनि पहिलो बटुवालाई जस्तै सोधे, 'बाबु तिमी हाल बसेका गाउँका मानिस कस्ता छन् नि ?'

दोस्रो बटुवाले मुटुमा भक्कानो पारेर गहभरि आँसु भर्दै केही बेर पर्खेर उत्तर दियो, 'बाबा, त्यो गाउँका मानिसको कुरै नगर्नुस् । त्यो मेरो गाउँ त स्वर्ग हो, स्वर्ग ! त्यहाँ रामराज्य छ । सबै मिलिजुली बस्छन् ।

बाँडीचुँडी खान्छन् । सबैले सबैलाई परेको बेलामा मद्दत गर्दछन् । पृथ्वीमा यदि कहीं स्वर्ग छ भने त्यो मेरो गाउँ नै हो । तर बाबा, मलाई यो गाउँमा बसाई सर्नु छ । मेरो यही सुरुवा भएको छ । कृपया छिटो बताइदिनुहोस्न यो गाउँका मानिस कस्ता छन् ?'

फकिरले तुरुन्त जवाफ दिए, 'बाबु यो गाउँ पनि तिम्रो गाउँजस्तै छ । यो पनि स्वर्ग हो । यहाँ पनि सबै मिलिजुली बस्दछन् । बाँडीचुँडी खान्छन् । यो गाउँ औधि राम्रो छ बाबु !'

फकिर र दोस्रो बटुवाबीचको यो संवाद नजिकै पिँढीमा बसिरहेको पहिलो बटुवाले सुनिरहेको थियो । ऊ रिसले चुर हुँदै फकिरलाई जथाभवी गाली गर्न थाल्यो, 'फकिर होस् कि फटाहा... ! पाँच मिनेट भएको छैन मलाई तैले यो गाउँका मानिस खराब छन् भनेर बताएको ।' पहिलो बटुवाले फकिरको कमिजको कठालो समातेर जथाभावी भन्न थाल्यो ।

'जस्तो दृष्टि त्यस्तै सृष्टि बाबु !' आफ्नो कठालो बाट पहिलो बटुवाको हात हटाउँदै अलिकति पनि विचलित नभईकन फकिरले जवाफ दिए ।

'बाबु ! फकिरले अगाडि थपे— सायद यो संसारमा त्यस्तो गाउँ कहीं छैन होला, जुन गाउँमा केही सज्जन अनि केही दुर्जनको बास नहोस् । यो हुँनै सक्दैन । दुर्भाग्य । बाबुका नजरमा गाउँ त्यस्तो रहेछ । त्यो गाउँ वा त्यहाँका वासिन्दाको दोष नभई तिम्रो दृष्टिको दोष हो बाबु ! तिमी रातो चस्मा लगाएर जंगल पस्दछौ त जंगल कसरी तिम्रो लागि हरियाली हुन सक्दछ ? त्यसैगरी हरियो चस्मा लगाएर बगरमा गयौ भने तिमीले ढुंगा पनि घाँसजस्तै हरियो देख्दछौ ।

बाबु ऐनामा गएर आफ्नो अनुहार हेर त ! तिम्रा आँखा राताराता छन् । तिमी तनावैतनावले अनि क्रोधको अग्निनले आगोसमान देखिन्छौ । तिम्रो अगाडि कोहि राम नै आयो भने पनि तिम्रो आँखामा ऊ रावण हुनेछ । तिमी नकारैनकारले भरिएका छौ । बाबु ! यो तिम्रो असम्यक दृष्टिको परिणाम हो गलत जीवनशैलीको परिणाम ।

बटुवाले फकिरको कुरा ध्यानपूर्वक सुनिरह्यो र फकिर आफ्नो भावना पोख्दै रहे ।

बाबु, तिम्रो व्यथा मलाई थाहा छ । किनकि पहिले

म तिमीभन्दा पनि बढी नकारले भरिएको थिएँ। दिनदाहाडे मानिसलाई लात मारदथेँ। आमाले पस्किदिएको भातको थाल प्याँकिदिन्थे। ज्याला गरेर बाबुले किनिदिएको कमिज च्यातिदिन्थे। यस्तो व्यवहारले सबै मसँग डराउँथे। घर गाउँमा आगो लगाऊँ जस्तो भोक चल्दथ्यो मलाई! सधैं रिसको आगोमा जल्दथेँ !

तर मेरो सौभाग्य बाबु, एक दिन गुरूसँग मेरो भेट भयो। उहाँले मेरो आँखा खोलिदिनुभयो। ध्यान सिकाइदिनुभयो। प्रेम बढाइदिनुभयो। अनि यी आज मसँग रिसको ठाउँमा प्रेम छ। आज तिमी पनि ध्यान गर। त्यसपछि तिम्रो दृष्टि फेरिनेछ। दृष्टि फेरिनासाथ यो सृष्टि नै फेरिनेछ। फकिरले यसरी सल्लाह दिए।

अहिले तिमी नर्कमा छौ। दृष्टि परिवर्तन हुनासाथ स्वर्गमा हुने छौ। बाबु समय खेर नफाल। ध्यान गर। फकिरले अगाडि सम्झाए। निश्चय नै, जस्तो दृष्टि त्यस्तै सृष्टि। नकारात्मक वा विध्वंसतात्मक दृष्टि भएकालाई यही जगत् नरकतुल्य हुँदो रहेछ। सकारात्मक वा सिर्जनात्मक दृष्टि भएकालाई यो जगत् नै स्वर्ग रहेछ। भगवान् गौतम बुद्धले इशारा गर्नुभएको जस्तो सम्यक् दृष्टिमा उपलब्ध हुने हो भने यही निर्वाण, यही मोक्ष, यही परमानन्द प्राप्त हुँदो रहेछ।

अज्ञानतावश हाम्रा मातापिता दाजुभाइ दिदीबहिनी, संगीसाथी, छरछिमेकी, स्कुलकलेज, गन्यमान्य, ठूलावडा सबैले हामीलाई असम्यक, दृष्टितिरै धकेल्दा रहेछन्।

अरू त अरू हाम्रा तथाकथित धर्मगुरूहरू जो धर्मका नाममा ठूलाठूला ढाल पिट्ने देशविदेशमा धर्मप्रचार गर्ने गर्दछन्, उनीहरू पनि स्वयं असम्यक दृष्टिको चक्रव्युहमा हुँदा रहेछन् र उनीहरूको समीप पुग्ने चेला चपेटाहरूलाई पनि चुर्लुम्मै डुबाउँदा रहेछन्।

असम्यक् दृष्टिबाट कोही बिरलै जागदो रहेछ। गौतमबुद्ध जागेका रहेछन्। त्यसैगरी, कृष्ण, शिव, गोरख, नानक, कविर, जिसस, हजरत मोहम्मद ओशो आदि जागे का रहेछन्। करूणावश उनीहरू हामीलाई पनि जगाउन कोसिस गर्दा रहेछन् तर हामी भन् कोल्टे फेरेर मस्त मूर्छामा सुत्दा रहेछौं। मूर्छा हामीलाई प्यारो हुँदोरहेछ। यहाँसम्म कि धर्मका नाममा पनि !

तर खुसीको कुरा बुद्धपुरुषहरूका प्रवचनहरू खेर गएका छैनन्। थोरै नै सही, केहीले आफ्नो कल्याण गरेका छन्। त्यो सौभाग्य अवश्य जीवित र जागृत व्यक्तिहरूको सन्निध्यमा हुँदो रहेछ। नत्र अन्धोले अन्धोलाई बाटो देखाएसरह हुँदो रहेछ। ❀

आत्मनिर्भरतातर्फ अधि बढौँ

— माधव पौडेल

जबसम्म किसानले आफ्नो उब्जनीको उचित मूल्य पाउँदैन, देशले प्रगति गर्नसक्दैन। खेती गर्ने किसानले आफ्नो परिश्रमको सही मूल्य पाउँनैपर्दछ। खेती गर्ने व्यक्ति स्वच्छ, स्वस्थ, हृष्टपुष्ट भएमात्र गुणस्तरीय उत्पादन गर्दछ। मन लगाएर उत्पादन गर्दा कृषि उब्जनी बढ्छ र देशको अर्थतन्त्र सुधिन थाल्दछ। देशको आर्थिक स्थिति सुधार्ने हो भने बढ्दो आयातलाई निरत्साहन गरी निर्यात बढाउने काम गर्नुपर्दछ। उद्योगधन्दा दिनानुदिन खुल्दै जानुपर्दछ। बिना औद्योगिक क्रान्ति कुनै पनि देशको आर्थिक स्थिति दह्रो भएको छैन। विदेश पलायन भइरहेको वर्तमान अवस्थाको युवाशक्तिलाई स्वदेशमै रोजगारीको व्यवस्था गरिनुपर्दछ। युवाशक्ति भनेको देशको खम्बा हो। यिनीहरूलाई राज्यले सही परिचालन गर्न जान्नुपर्दछ। अहिले दिनका दिन सयौं युवा विदेश गइरहँदा पनि राज्य मौन बसेको पाइन्छ। हाम्रा युवाले आफ्नो देश निर्माणका लागि पसिना खर्च गर्नुपर्नेमा अर्को देशका लागि पसिना बगाइरहेका छन्। एकातर्फ कृषिमा सुधार नल्याइएकाले पुरानै ढाँचाको कृषि प्रणालीबाट कृषिमा उन्नति हुनसकेको छैन। अर्कोतर्फ आफ्नैपनको औद्योगिक व्यवसाय स्थापना हुन नसकेर स्वदेशी रोजगारीको बाटो खुल्न सकेको छैन। राज्यले नयाँ औद्योगिक नीति ल्याएर स्वदेशमै नयाँ उद्योग खोल्ने, भइरहेका उद्योगहरूलाई संरक्षण प्रदान गर्ने र सकेसम्म विदेशी लगानीकर्तालाई पनि आकर्षित गर्नुपर्दछ। जसरी विना रक्तसञ्चार मानव जीवन सम्भव छैन, त्यसैगरी बिना पूँजीले उद्योगधन्दा सञ्चालन हुन सक्दैन ! विना पूँजीले उद्योगधन्दा सञ्चालन गर्छु भन्नु कोरा कल्पना गर्नु मात्र हो नेपालीको पूँजी प्रशस्तमात्रामा अनुत्पादक काम अर्थात् जग्गा किन्ने, घर बनाउनेमा खर्च भइरहेको छ। त्यसको ज्वलन्त उदाहरण काठमाडौं उपत्यकाभित्र बनेका, बन्दै गरेका घर र ठाउँ-ठाउँमा प्लटिड गरी छुट्याइएका घडेरीलाई लिन सकिन्छ। अहिले नै काठमाडौं अव्यवस्थित छ। ढल तथा खानेपानीको असुविधा छ। घण्टौं लोडसेडिड छ। डरलाग्दा घरहरूको निर्माणले भयानक कक्रिटको सहर बन्नपुगेको छ। सरकारले तुरून्त ध्यान नदिने हो भने यसले अरू भयावह रूप लिनेछ। अवका दिनमा देशलाई आर्थिक समृद्धितर्फ अगाडि बढाउन किसानलाई प्रोत्साहन गर्ने, उद्योग व्यवसाय बढाएर रोजगारीका अवसर सिर्जना गर्ने र स्वदेशी सामान किन्ने वानी वसाल्न नागरिकलाई प्रोत्साहन गरिनुपर्दछ। विदेशी पूँजी भित्र्याउन नसके पनि स्वदेशी पूँजी वाहिरिन नदिएर देशभित्र चलाउन जान्नुपर्दछ। आत्मनिर्भरताको अभावमा देश अगाडि बढ्न सक्दैन र स्वतन्त्ररूपले रहन पनि सक्दैन। (साभार- गोरखापत्र)

Theravada Nuns of Nepal

✍️ **Bhikkhune Dhammawati**

Even though Nepal is the birth place of Lord Buddha, the history of Theravada Buddhism in modern Nepal has not been long one. The revival of Theravada Buddhism began there only about eighty years ago when a few Burmese monks visited Nepal from Kushinagar and some Nepalese people came forward to be ordained. About that time, five Nepalese women were ordained as Nuns. Thus the ordination of monks and nuns began at almost the same time. Since then Burma, Srilanka, Thailand and Taiwan etc. countries have been helping in the training of the Nepalese Sangha. Since it was not possible for a woman to get an education during the Rana autocracy (1846-1950), most Nepalese nuns remained uneducated. They were also generally quite old when they took ordination. Ours is the first generation of nuns who became ordained at an early age.

Since there were no facilities for the study of Buddhism in Nepal, when I became ordained, I decided to go to Burma. I was fourteen years old at the time (1948). I would not get permission from my parents, so I had to run away from home. During the Rana period, it was not possible for a woman to go abroad to study. Since I had no passport, I had to walk to Burma where I was arrested for entering the country illegally (1949). Finally I was able to get a passport and to study Dhamma there.

After studying in Burma for fourteen years, specializing in Abhidhamma, I went back to Nepal with a strong determination to work for the Dhamma and for the advancement of women. At first there were not many people interested in listening to the Dhamma, so we began by teaching young students. Gradually, the number of people who came to listen increased.

Eventually, we acquired a small piece

of land and were able to establish a nunnery in Kathmandu called Dharmakirti Vihar. Since I returned from Burma, there has been considerable progress. At present there are more than twenty-five nuns studying and practicing at this Vihar. In addition, to study and practice, the nuns are also engaged in teaching various other Dhamma activities. The Vihar is supported by lay people and every Uposatha day when Buddha puja is held at the Vihar, about five hundred lay disciples, mostly women, attend the ceremony.

The Vihar also has a youth group called Dharmakirti Buddhist Study Circle. This study circle has four main objectives— to study the Buddha Dhamma and teach others, to go to rural areas to propagate Dhamma, to invite and welcome foreign Buddhist scholars and to publish literature on the Dhamma.

To make the teachings available to as many people as possible, we are publishing books and magazines in both Newari and Nepali languages. The Vihar is also actively involved in the fields of education, social service, culture, health, and sanitation, some of the young students we first taught have more earned university degrees and are able to work very effectively for the Dhamma and the welfare of their communities.

At present there are more than hundred of Theravada Nuns in Nepal. Some of them live alone or in small groups. Among them most of the younger nuns are studying education, and Dhamma. Now a days nuns are respectfully addressed as Guruma. Most of the Nepalese nuns are working hard for the Dhamma.

There is no institutionalized system of education for them. We are eager to progress and hope that together with the nuns of other countries and traditions supporting one another with loving kindness. We will be able to help the Dhamma flourish. ❀

धर्मकीर्ति विहार

शाक्यधिता

२०६७ कार्तिक ६ गते, शनिवार

स्थान- धर्मकीर्ति विहार, श्रीघः नःघः

यसदिन डा. सुमन कमल तुलाधरले शाक्यधिता विषयमा प्रवचन दिनुहुँदै भन्नुभयो-

शाक्यधिता उत्कृष्ट अनुशासित शिक्षित बौद्ध महिलाहरूको एक समूह हो । शाक्यधिता शब्दले बुद्ध पुत्रीको अर्थ जनाउँदछ । यसको मुख्य कार्यालय अमेरीकाको Sandiogo शहरमा अवस्थित रहेको छ । नेपालमा पनि शाक्यधिताको स्थापना गर्ने आवश्यकता भएकोले मिति २०६७ वैशाख १८ गते “शाक्यधिता नेपाल च्याप्टर” स्थापना गरिएको छ । यस संस्थाको सम्मेलन विभिन्न देशहरूमा सम्पन्न भइसकेका छन् ।

बुद्धकालिन समय देखि भिक्षुहरूले २२७ वटा नियम पालन गरे पुग्ने तर भिक्षुणीहरूले ३११ वटा नियमहरू पालन गर्नुपर्ने देखिन्छ । आज भोली भिक्षुसंघ व्यवस्थित भए जस्तै भिक्षुणी संघ व्यवस्थित हुन सकेको छैन । यही कुरालाई ध्यानमा राखी भिक्षुणी संघको आवश्यकतालाई महशूस गरियो । सधैं जसो नारीहरू पछाडी परिराखेको देखिन्छ । गोष्ठी, सम्मेलन र कार्यक्रमहरूमा धेरै जसो पुरुष वर्ग अगाडि परेको देखिन्छ । यही कुरालाई दृष्टिगत गरी बौद्ध महिलाहरूको लागि शाक्यधिता संस्था स्थापना गरिएको हो ।”

यसदिन कीर्ति तुलाधरले पनि शाक्यधिता संस्थाको नियम, लक्ष एवं उद्देश्य बारे बताउनु भएको थियो ।

अलौकिक देवता

२०६७ कार्तिक १३ गते, शनिवार

स्थान- धर्मकीर्ति विहार श्रीघः नःघः

प्रस्तुती- मिनरवती तुलाधर

यसदिन प्रवचिका रीना तुलाधरले “अलौकिक देवता” विषयमा प्रकाश पार्नुहुँदै भन्नुभयो -

हामीले आफ्नो काम सकेसम्म मेहनत पूर्वक गर्नुपर्छ । देवताको आधार लिएर मात्र वस्न हुन्न । हुनत

देवताहरू अनेक प्रकारका छन् । नेपालमा गणेशलाई मंगल देवताको रूपमा पूजा गर्ने चलन छ । त्यस्तै ध्यान गर्ने तान्त्रिकहरूले सुरक्षाको रूपमा पूजा गर्छन् । तारा, आर्यावलोकितेश्वर आदिलाई भय अन्तराय हटाउने देवताको रूपमा पूजा गर्ने गर्छन्, वसुन्धरालाई अन्नदाता पृथ्वीमाताको रूपमा पूजा गर्छन् । भनिन्छ, वसुन्धरा माताले भगवान बुद्धलाई मार दमन कार्यमा साक्षी बसी सहयोग गर्नु भएको थियो । चार जोगिनीहरूले बुद्ध शासन रक्षा कार्यमा सहयोग गर्छन् ।

बुद्ध धर्मानुसार ३१ प्रकारमा भूवनहरू छन्, ती हुन्-

(१) कामलोक - ११ वटा। (२) रूपलोक - १६ वटा

(३) अरूपलोक - ४ वटा

जम्मा - ३१ वटा भूवनहरू

कामलोकमा ६ वटा देवलोकहरू छन् । ती हुन्- चतुर्महाराज, त्रयतिस, तुसिता, यामा, निम्मानरति, परनिम्मित वसवती आदि ।

धेरैजसो मानिसहरू भय अन्तराय हटाउन र मनमा शान्ति प्राप्त गर्नका लागि देवताको पूजा गर्ने गर्दछन् । हामीले आफ्नो चित्त शुद्ध गर्नका लागि पूजा गर्छौं भने कसैले संस्कारको कारणले, भयको कारणले, लोभको कारणले, पनि देवताको पूजा गर्छन् । तर देवता पूजा गर्दा कुनै पनि लोभ लालच नराखी मोह र द्वेषको बसमा नपरी निश्चार्थ भावले परोपकार गर्ने नियत राखी गर्न सक्नुपर्छ ।

सब्बासव सुत्त - क्लेष हटाउने उपाय

२०६७ आश्वीन २३ गते, शनिवार

प्रवचक- भिक्षु अश्वघोष महास्थवीर

प्रस्तुती- राजभाई तुलाधर

यसदिन श्रद्धेय भिक्षु अश्वघोष महारस्थवीरज्युले मज्झिमनिकायको सब्बासव सुत्तको व्याख्या गर्दै भन्नु भयो-

भगवान बुद्धले श्रावस्तीको जेतवन विहारमा

सब्बासव सूत्रको देशना गर्नु भएको थियो । यस सूत्रमा धर्मको मुख्य उद्देश्य मनबाट क्लेश अथवा आश्रव कसरी हटाउन सकिन्छ भन्ने विषयमा व्याख्या गरिएको छ । प्रवचनमा चित्त शुद्ध गर्ने, आचरण राम्रो पार्ने कुराको मात्रै चर्चा भयो, धर्मको त कुरै आएन भन्नेहरू पनि हुन्छन् । आम मानिसले मन्दिरमा जाने, पूजापाठ गर्ने, कर्मकाण्ड आदिलाई नै धर्म संम्भन्छन् । चित्तलाई क्लेशबाट मुक्त गर्नु, नैतिकवान् बन्नु नै वास्तविक धर्म हो भनेर थोरैले मात्र बुझ्छन् । क्लेश भनेको नराम्रो वानी, कमजोरी, मनको मलिनता हो । ज्ञान हुने व्यक्तिले योनिसोमनसिकार (यथार्थ रूपमा बुझ्ने शक्ति) द्वारा ठीकसंग बुझेर आफ्नो क्लेशलाई नाश गरेर पठाउँछ । मूर्खले अयोनिसोमनसिकार द्वारा गलत रूपले बुझेर आफूसंग भएको कुबानीलाई बढाउँछ र आफूसंग नभएकोलाई पनि उत्पन्न गर्छ । क्लेश हटाउने उपायहरू धेरै छन्—

१. दर्शनबाट —

चतुर आर्यसत्य राम्ररी बुझेर तीनवटा मिथ्या दृष्टि सत्काय दिष्टि (म, मेरो भन्ने बलियो दृष्टिकोण), विचिकिच्छा (अनावश्यक शंका), सीलव्वतपरामास (पूजापाठ, स्नान आदिबाट मुक्त र विस्तारै त्यो भन्दा अगाडिको मार्गमा पनि पुग्नेछ भन्ने गलत धारणा) ।

२. संवरबाट —

पंच इन्द्रियलाई संयम गरेर अमल अथवा आशक्तिलाई टाढा गर्दै पठाउने । आँखाले रूप देखेर आशक्त नहुने, जिब्रोले स्वाद चाखेर आशक्त नहुने आदि । भगवान बुद्धले बाहिय दारूचिरियलाई यही छोटो उपदेश दिनु भएको थियो जसको अन्तमा सो व्यक्ति अरहन्त भएको थियो ।

३. सेवनबाट —

कुनै पनि कुराको सेवन गर्दा त्यसको उद्देश्य के हो भन्ने बुझ्नु जरूरी छ । खाना खानुको उद्देश्य बाँचनलाई हो, स्वादमा रमाउन अथवा पहलमान बन्न होइन । चीवर अथवा लुगा लगाउनु पनि जाडो, टोकाइ आदिबाट बच्नको लागि हो, राम्रो देखाउनको लागि होइन ।

४. अधिवासनबाट —

सहन सक्ने क्षमताबाट पनि क्लेश कम हुन्छ । जाडो, गर्मी आदि भौतिक अवस्थाहरूलाई सहन सक्नु

पर्छ भने निन्द्रा, अपवाद आदिलाई पनि सहने वानी बसाल्नु पर्छ ।

५. परित्यागबाट —

खराब व्यक्ति र खराब अथवा अकुशल कामबाट टाढा रहने । कुशंगतले राम्रो मान्छे पनि नराम्रो बन्न धेरै समय लाग्दैन । रूसमा एकजना १४० वर्षीय वृद्ध व्यक्तिसंग लामो आयुको रहस्य वारे सोद्धा उसले आफु कहिल्यै नचाहिने कुरा भइरहेको ठाउँमा नबस्ने, पचाउन गाह्रो खानेकुरा मीठो भए पनि नखाने भन्यो ।

६. दमनबाट —

नराम्रो चेतनालाई तल थिचेर पठाउने राम्रो चेतनाबाटै कुशल कर्मको शुरूआत हुन्छ भने नराम्रो चेतनाबाट अकुशल कर्मको । त्यसैले मनमा नराम्रो चेतना आउने वित्तिकै त्यसलाई दमन गर्न सक्थो भने अकुशल कर्मबाट बच्न सकिन्छ र क्लेश बढ्दैन ।

७. भावना द्वारा —

सप्त बोध्यंगको अभ्यासबाट मनको क्लेश हटाउन सकिन्छ । सप्त बोध्यंग अर्थात सातवटा बोधि अंग हुन् : (१) स्मृति — सधैं होशमा रहने, (२) धम्मविचय — राम्रो नराम्रो छुट्याउने, (३) वीर्य — कुशल उत्पन्न गर्ने, अकुशल उत्पन्न हुन नदिने, (४) प्रीति — राम्रो काम गरेपछि मनमा हुने प्रशन्नता । (५) प्रसब्धि — राग आदि अग्निलाई निभाउने, (६) समाधि - आँखा चिम्लेर मनलाई एकाग्र राखी गरिने ध्यान यसको साथै अरूवेला आफूले गरिरहेको काममा ध्यान राख्ने, (७) उपेक्षा — सुखद दुःखद दुवै अवस्थामा समता भाव राख्ने ।

आस्रव चारवटा छन्— काम आस्रव, भव आस्रव, अविद्या आस्रव र दृष्टि आस्रव । यहाँ आस्रव भन्नाले अमल र जेमा पनि आशक्ति पैदा गरेर बस्ने वानी नै हो भन्ने कुरा बुझ्नु पर्दछ । गलत तरिकाले बुझेर बलियो संग समाती राख्यो भने धर्म पनि अमल हुन जान्छ भनेर बुद्धले भन्नु भएको थियो । डुंगाको उपमा दिएर भगवानले भन्नुभयो कि यो नदी तर्नलाई मात्र हो, तरी सकेपछि काम लाग्छ भनेर बोकेर हिंडनलाई होइन । बुद्ध धर्मको मुख्य उद्देश्य सवै किसिमको आस्रवलाई नाश गर्नु नै हो । त्यसैले कुनै पनि पुण्य कार्य संपन्न गरीसकेपछि “इदं मे पुञ्जं आसवक्खया वहं होतु” भनेर आशिका गरिन्छ ।

धर्म प्रचार

दिनभर मैत्री सूत्र पाठ सम्पन्न

२०६७ मंसीर १८ गते, शनिवार ।

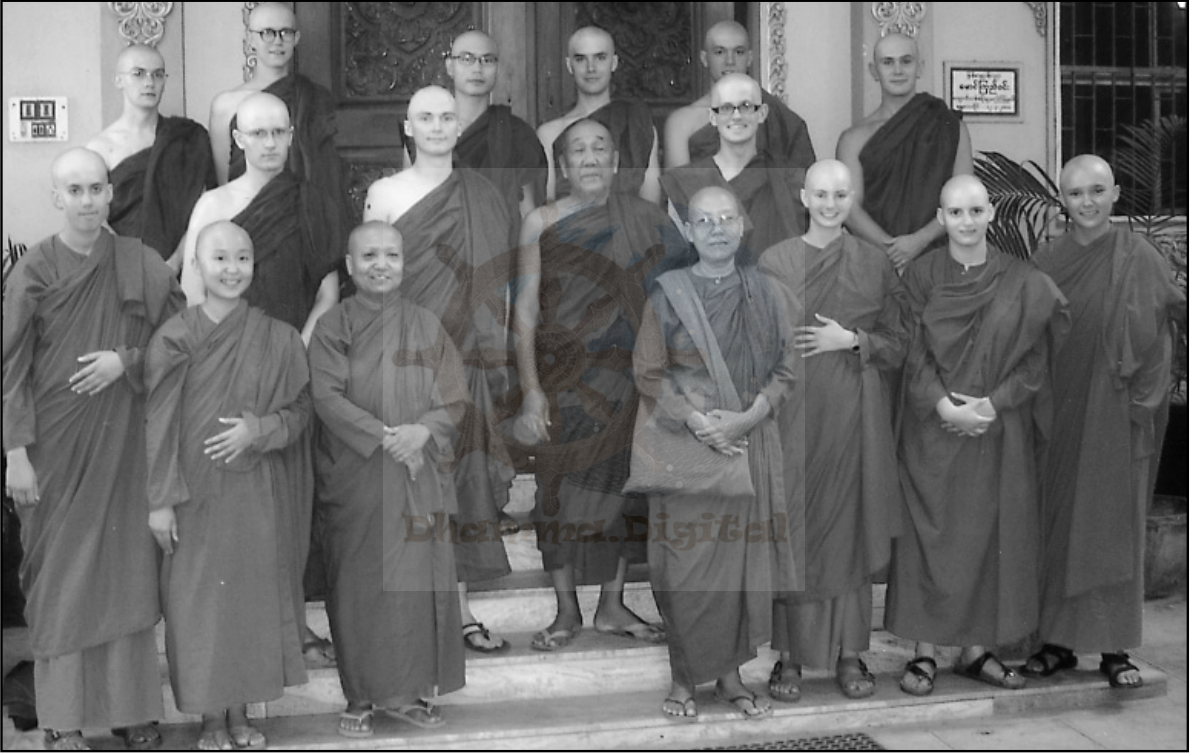
स्थान- निर्वाणमूर्ति, किण्डोल विहार, स्वयम्भू ।

सत्त्व प्राणीहरूको हित, सुख एवं शान्ति कामना गरी, दिवंगत हुनुभएका नाता कुटुम्बहरू सवैको पुण्य स्मृतिमा निर्वाण मूर्ति किण्डोल विहारमा प्रव्रजित

गुरूमांहरूको तर्फबाट दिनभर मैत्री सूत्र पाठ गरिएको समाचार छ ।

पूज्य धम्मवती गुरूमांको निर्देशन एवं डा. मोलिनी र डा.धम्मविजया गुरूमांको व्यवस्थापनमा संचालित उक्त कार्यक्रमको अन्त्यमा दिवंगत व्यक्तिहरूको पुण्य स्मृतिमा पूण्यानुमोदन गरिएको थियो ।

अमेरिकी विद्यार्थीहरूद्वारा दुर्लभ प्रव्रज्या ग्रहण

बुद्धगयास्थित वर्मी विहारमा दुर्लभ प्रव्रज्या ग्रहण गरेका श्रामणेर श्रामणेरीहरूका साथ वर्मी विहारका प्रमुख सयादो एवं मोलिनी गुरूमां र धम्मविजया गुरूमां

भारत स्थित बुद्ध गयामा हरेक वर्ष संचालन भइरहेको American Antioch Buddhist Studies Class मा अध्यापन कार्य सम्पन्न गर्नुभई डा. मोलिनी गुरूमां लगायत डा. धम्म विजया गुरूमां नेपाल फर्कनु भएको

समाचार छ । प्राप्त समाचार अनुसार उक्त अवसरमा दुर्लभ प्रव्रज्या कार्यक्रम पनि सम्पन्न गरिएको थियो । उक्त प्रव्रज्या कार्यक्रममा अमेरिकन विद्यार्थीहरूले दुर्लभ प्रव्रज्या ग्रहण गरी श्रामणेर श्रामणेरी भएका थिए ।

२२७२ औं शस्त्र परित्याग दिवसको संस्मरणमा अल्पकालिन ऋषिणी प्रव्रज्या सम्पन्न

संकलन- कृष्ण कुमार प्रजापती

नगदेश बुद्ध विहारमा बु.सं. २५५४ मा वर्षावास अधिष्ठान गर्नु भएका श्रद्धेय केशावती र खेमावती

गुरूमांहरूको व्यवस्थापनमा गत आश्वीन २८ देखि कार्तिक ४ गते सम्म अल्पकालिन ऋषिणी प्रव्रज्या कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको समाचार प्राप्त भएको छ ।

ऋषिणी प्रव्रज्या ग्रहण गरेका २४ जना ऋषिणीहरूका साथ केशावती र खेमावती गुरुमां

बुद्ध पूजा र लघुप्रवचन कार्यक्रम पनि संचालन गरिएको उक्त अवसरमा श्रद्धेय केशावती, खेमावती गुरुमांले धर्म सम्राट अशोकले बुद्ध धर्म प्रचार सम्बर्धन एवं संरक्षणको लागि पुन्याउनु भएको योगदान बारे चर्चा गर्नु भएको थियो ।

महान विजया दशमीको दिन धर्म सम्राट अशोकद्वारा शस्त्र अस्त्र परित्याग गरी निः शस्त्रीकरण अभियानको सूत्रपात गर्नुभएनुसार यसपाली २२७ औं शस्त्र परित्याग प्रव्रज्या कार्यक्रममा जम्मा २४ जना कुलपुत्रीहरूले ऋषिणी प्रव्रज्या ग्रहण गरेका थिए । उहाँहरूको गृहस्थी एवं प्रव्रजित नाम यसरी उल्लेख गरिएका छन ।

क्र.सं.	गृहस्थी नाम	प्रव्रजित नाम
१.	मैयाँ सिंकेमन	दानवती
२.	ललिता तको	शीलवती
३.	गीता दुगु	नैष्कम्यवती
४.	रितु नायजु	प्रज्ञावती
५.	अलिशा नायजु	वीर्यवती
६.	अञ्जली श्रेष्ठ	क्षान्तीवती

७.	शोभा तको	सत्यवती
८.	सविना बाडे	अधिष्ठानवती
९.	तुलसी देवी बाडे	मैत्रीवती
१०.	गंगा श्रेष्ठ	उपेक्षावती
११.	सुजाता साहु	श्यामावती
१२.	दिव्या तको	सुप्रियावती
१३.	अनिशा खिचाजु	कुशलावती
१४.	निर्जला प्रजापती	सोनावती
१५.	रसुना रञ्जित	गौतमीवती
१६.	प्रभा प्रजापती	सुचिवती
१७.	प्रिया भतां	ज्योतिवती
१८.	नेहा डंगोल	सिद्धिवती
१९.	श्रृषा धजु	मंगलावती
२०.	सभ्या तको	रत्नावती
२१.	प्रीति भतां	चित्रावती
२२.	आयुष्मा रञ्जितकार	सुरम्मावती
२३.	सविना होना	हिरीवती
२४.	सलिना होना	ओतष्पवती

मैत्री बोधिसत्त्व विहारमा बुद्धपूजा र धर्मदेशना
२०६७ कार्तिक २८ गते, आइतवार
स्थान- मैत्री बोधिसत्त्व महाविहार, जमल ।

मैत्री बोधिसत्त्व विहारमा हरेक महिनामा संचालन भइरहेको बुद्धपूजा कार्यक्रम अनुसार यसदिन श्रीघः ज्ञानमाला भजन समूहबाट भजन प्रस्तुत गरिएको थियो । भजन पश्चात् धम्मवती गुरुमाले पञ्चशील प्रार्थना गराउनुभई बुद्धपूजा कार्यक्रम सञ्चालन गर्नभएको थियो । यसरी नै उहाँले धर्मदेशना पनि गर्नुभएको थियो ।

यसदिन कार्यक्रममा उपस्थित हुनुभएका सबैलाई केशरी लक्ष्मी कंसाकार जमल परिवारको तर्फबाट जलपानको व्यवस्था मिलाउनुभई पुण्य सञ्चय गर्नुभएको थियो ।

पद्मचैत्य विहारमा कठिन उत्सव सम्पन्न

लामो समय अन्तराल पछि, बुटवल स्थित पद्म चैत्य विहारमा कार्तिक ९ गतेका दिन भव्यताका साथ कठिन दान महोत्सव सम्पन्न भएको समाचार छ । श्रीलंकाबाट आउनुभएका श्रद्धेय सीवली भन्ते पद्म चैत्य विहारमा ३ महिनासम्म वर्षावास पूरा गर्नुभएको उपलक्ष्यमा आयोजित उक्त कठिन दान कार्यक्रममा विभिन्न देशविदे शबाट पाल्नुभएका भन्तेहरूको पनि उपस्थिति रहेको कुरा समाचारमा उल्लेख गरिएको थियो । यसको साथै काठमाडौँबाट धम्मवती गुरुमा पनि उक्त कार्यक्रममा सहभागी हुनुभएको थियो ।

शीवली भन्तेले शील प्रार्थना गराउनु भई त्रिरत्न भन्तेले बुद्ध पूजा कार्यक्रम संचालन गर्नुभएको उक्त कार्यक्रममा सागर धम्म भन्तेले कठिन चीवर दान विषयमा धर्मदेशना गर्नु भएको थियो । यसरी नै धम्मवती गुरुमाले परियत्ति शिक्षा विषयमा जानकारी दिनुभएको थियो ।

अन्त्यमा भिक्षु प्रज्ञानन्दले पूण्यानुमोदन गर्नुभएको उक्त कार्यक्रममा समितिका अध्यक्ष श्री संघरत्न वज्राचार्यले धन्यवाद ज्ञापन गर्नुभएको थियो ।

धर्मोदय सभाद्वारा संघ भोजन

नेपालको प्रमुख राष्ट्रिय बौद्ध संस्था धर्मोदय सभा स्थापना भएको ६६ वर्ष पूरा भएको उपलक्ष्यमा २०६७ मंसिर १४ गते आनन्दकुटी विहारमा संघ भोजन कार्यक्रम सम्पन्न भयो । सोही दिन धर्मोदय सभाका उपाध्यक्ष लक्ष्मीदास मानन्धरको अध्यक्षतामा विशेष कार्यक्रम सम्पन्न

भएको समाचार छ ।

सो समारोह नेपालका उपसंघनायक भिक्षु अश्वघोष महास्थविर समक्ष पंचशील प्रार्थनाबाट शुरु भएको थियो । धर्मोदय सभाका महासचिव सुचित्रमान शाक्यको स्वागत मन्तव्य पछि धर्मोदय सभाका सल्लाहकार फणिन्द्ररत्न वज्राचार्यले नेपाल बुद्धधर्म र थेर वाद बारेका ऐतिहासिक कुराको चर्चा गर्नुभयो । सो सभामा आनन्दकुटी विहारको प्रमुख भिक्षु कुमारकाश्यप महास्थविरले नेपालमा थेरवादी भिक्षुहरूको उत्थानको सेरोफेरो विषय विश्लेषण गर्नु हुँदै भिक्षु धर्मालोक र भिक्षु अमृतानन्द महास्थविरहरूको देन बारे चर्चा गर्नुभयो । उक्त सभामा प्रा. सुवर्ण शाक्यले धन्यवाद ज्ञापन गर्नु भएको थियो । सोही दिन संघ भोजन विशेष कार्यक्रममा थेरवादी भिक्षु संघ प्रव्रजित गुरुमा संघ, वज्राचार्य संघ र लामा गुरुहरूको सहभागीले धार्मिक सहिष्णुताको वातावरण देखिएको थियो ।

लुम्बिनी विश्वविद्यालयको चौथो वार्षिक दिवस

२०६७ मंसिर १४ गते

स्थान- नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठान भवन ।

यसदिन लुम्बिनी बौद्ध विश्वविद्यालयको चौथो वार्षिक दिवस सम्पन्न भएको सामाचार छ । उक्त अवसरमा लुम्बिनी बौद्ध विश्वविद्यालयका उपकूलपति डा. त्रिरत्न मानन्धरले आफ्नो मन्तव्य व्यक्त गर्नु हुँदै भवन र आर्थिक श्रोतको अभाव भएको कारणले विश्वविद्यालयको कार्य संचालन हुन आशंका भएको कुरा प्रकट गर्नु भएको थियो ।

यो चौथो वार्षिक दिवसको कार्यक्रमले लुम्बिनी विश्व विद्यालय तर्फ नेपाल सरकारको ध्यान आकर्षित गरेको संकेत दिएको छ । उक्त वार्षिक दिवस समारोहमा माननीय शिक्षा मन्त्री र संस्कृती मन्त्रीज्यूहरूको पनि उपस्थिति रहेको र उहाँहरूले आ-आफ्नो मन्तव्य व्यक्त गर्नु भएको थियो ।

बुद्ध मार्गदर्शक हो

२०६७ कार्तिक २७ गते, शनिवार

प्रवक्ता- डा. कविन्द्र वज्राचार्य

प्रस्तुती- राजभाइ तुलाधर

भगवान बुद्धले बेला बेलामा आफु मार्गदर्शक मात्र भएको भन्नु भएको थियो । यसैलाई व्याख्या गर्दै डा. कविन्द्र वज्राचार्यज्यूले भन्नु भयो-

आज संसारमा प्रचलित धर्महरू मध्य इसाई, इस्लाम, हिन्दु र बौद्ध धर्म प्रमुख हुन् । यिनीहरूको तुलनात्मक अध्ययन गर्दा बौद्ध धर्म बाहेक अरु धर्ममा मुक्तिदाता ईश्वरको परिकल्पना गरिएको पाइन्छ, हिन्दु धर्मको भागवत गीतामा कृष्णले म नै ईश्वर हुं, मेरो शरणमा आउ, तिमिले मुक्त गरिदिन्छु भनेको छ । कृष्णलाई सार्वकालिक सर्वशक्तिमान ईश्वरको रूपमा चित्रण गरिएको छ । ईसाई धर्ममा क्राइष्टलाई परमेश्वरको पुत्र मानिन्छ । परमेश्वरमा विश्वास गर्नु भने नरकमा जानु पर्दैन भनीएको छ । इस्लाम धर्ममा पनि अल्लाहलाई मान्यो भने नरकमा जानु नपर्ने कुरा उल्लेख गरिएको छ । तर भगवान बुद्धले सर्वशक्तिमान ईश्वरको सिद्धान्तलाई मान्नु भएन । वहाँले आफुले आफैलाई मुक्तिदाता पनि भन्नु भएन । आफै भित्र खोज गरी वहाँले जीवन र जगतको अन्तिम सत्य जान्नु भयो र मुक्तिको मार्ग पत्ता लगाउनु भयो । जो कोहीले पनि त्यो मार्गमा लागेर मुक्ति अथवा निर्वाण प्राप्त गर्न सक्छ वहाँले भन्नुभयो ।

विभिन्न प्रसंगहरूमा भगवानले मुक्ति अरु कसैले दिन होइन त्यसको लागि आफु स्वयंले नै पुरुषार्थ, परिश्रम गर्नु पर्ने बताएको पाइन्छ । एक चोटी एक जना व्यक्तिले भगवानसंग 'तपाईंले निर्वाण सम्म पुग्ने बाटो पत्ता लगाउनु भएको छ, के तपाईंको शिष्यहरू सबैले निर्वाण प्राप्त गर्छन् ?' भनेर प्रश्न गरेको थियो । भगवानले तिमिसंग राजगृह जाने बाटो सोध्न आउनेहरू सबै राजगृह पुग्छन् के भनेर प्रतिप्रश्न गर्नु भयो । जवाफमा त्यस व्यक्तिले जो जो मैले बताएको बाटोबाट हिँड्छन् उनीहरू मात्रै पुग्छन् भने पछि भगवानले पनि मेरा सबै शिष्यहरू निर्वाणमा पुग्दैनन् जो जो ठीक संग मैले बताएको मार्ग अनुशरण गर्छन् उनीहरू मात्रै पुग्छन् भन्नु भयो । वक्कली भिक्षु जो भगवानको रूपमा मोहित भएर वहाँको रूप हेरीरहनलाई मात्र भिक्षु बनेको थियो उसलाई संझाएर भगवानले 'मेरो शरीर पनि तिम्रो जस्तै अशुचिले भरिएको शरीर नै हो , यसलाई मात्र हेरेर केही फाइदा हुँदैन, म मा निहिट रहेको धर्मलाई हेरेर त्यस अनुसार आचरण गर अनि मात्रै कल्याण हुन्छ' भन्नु भएको थियो ।

भगवानले कहिले पनि अलौकिक अथवा चमत्कारिक कुरालाई महत्त्व दिनु भएन । वहाँले कर्म सुधार, नैतिकता र प्रज्ञालाई महत्त्व दिनु भयो । वहाँले आफैलाई कुनै महत्त्व दिनु भएन, केवल धर्मलाई मात्र महत्त्व दिनु भयो । आफु

पछि, कसैलाई उत्तराधिकारी बनाउनु भएन । मैले प्रतिपादन गरेको धर्म नै म पछि मार्गदर्शक हुनेछ भन्नु भयो । महाकाश्यप भन्तेले प्रथम संगायन गर्दा पनि केवल धर्म सम्बन्धी कुराहरूलाई संकलन गर्नु भएको थियो, बुद्धको व्यक्तिगत जीवनको बारेमा चर्चा गरेको पाइँदैन । भगवानको वाणी 'यो धम्मं पस्सति सो मं पस्सति' अर्थात 'जसले धर्मलाई देख्दछ उसले मलाई देख्दछ' यसलाई सार्थक गर्न हामी पनि वहाँले बताउनु भएको मार्गमा निरन्तर अगाडि बढ्नु पर्दछ । यो मार्ग भनेको आर्य अष्टांगिक मार्ग नै हो जसले हाम्रो राग, द्वेष, मोह हटाएर निर्वाण सम्म पुऱ्याउँछ ।

Runvan-Ace College of Management का विद्यार्थीहरूबाट श्रीघः विहार सरसफाई

रनभान (Returned United Nations Volunteers Association of Nepal-Runvan) / Ace College of Management को संयुक्त तत्वावधानमा त्यस कलेजका स्नातक प्रथम वर्षका विद्यार्थीहरूलाई Social Work अन्तरगत सामाजिक कार्यमा स्वयं सेवक भै युवा वर्गले समाजमा के कस्ता भूमिका निर्वाह गर्न सक्छ र यसले समाजमा पर्ने असर बारेमा प्रत्यक्ष रूपमा फिल्डमा गई स्वयंसेवकको भूमिकाको ज्ञान आर्जन गर्ने र त्यसबाट आफैले गर्ने अनुभूति, आत्म सन्तोष र समाजलाई प्रत्यक्ष फाइदा हुने बारेमा स्वअध्ययन गराउने विभिन्न ७ वटा विधा मध्ये पुरातात्विक स्थान, मठ मन्दिर, विहार आदिको संरक्षण सम्बन्धमा ०६७ साल मंसिर १६ गतेका दिन विद्यार्थीहरूबाट श्रीघः विहार सरसफाईको काम सम्पन्न भएको समाचार छ ।

सरसफाई गर्नुपूर्व, पूजनीय धम्मवती गुरुमांवाट बौद्ध शिक्षामा स्वयंसेवकको भूमिका तथा त्यसको महत्त्वको साथै श्रीघः विहार उत्पत्ति र विहार संरक्षणका लागि हालसम्म भैरहेको कार्य बारे विद्यार्थीहरूलाई देशना तथा हौसलाको साथै स्वयंसेवाको लागि सधैं तत्पर रहन पनि उपदेश दिनुभयो ।

त्यसै सन्दर्भमा रनभानका कोषाध्यक्ष श्री विद्याराज तुलाधरवाट त्यस संस्थाको उद्देश्य र संस्थाको स्थापनाकाल देखि नै गरिआएका कार्यहरूबारेमा सक्षिप्त रूपमा जानकारी गराउनुको साथै श्रीघः विहार विकास समिति तथा पूजनीय धम्मवती गुरुमा तथा अन्य सहभागी गुरुमांहरूको साथै यस कार्यक्रमलाई सफल बनाइदिन पुऱ्याउनु भएको सहयो गका लागि धन्यवाद ज्ञापन गर्नुभयो ।

सत्यको चिनारी

२०६७ मार्ग ४ गते, शनिवार

प्रवक्ता- श्यामलाल चित्रकार, प्रस्तुती- राजभाइ तुलाधर
यसदिन सत्यको चिनारी विषय अन्तर्गत आफ्नो
विश्लेषणात्मक दृष्टिकोण प्रस्तुत गर्दै श्री श्यामलाल
चित्रकारज्यूले भन्नु भयो-

मानिसले जीवन र जगतको बारेमा निरन्तर खोजी
गर्दै आइरहेको छ । यो खोजीको क्रम कहिल्यै अन्त्य हुने छैन
न । विभिन्न कालखण्डमा विभिन्न विद्वान, महापुरुष र
दार्शनिकहरूले आ-आफ्ना मत, विचार र दृष्टिकोणहरू
राखेको पाइन्छ । जीवन र जगतको सत्यताबारे छोटो चिनारी
दिन पहिला शब्दकोषहरूमा दिइएको परिभाषा संक्षिप्त रूपमा
हेरौं । नेपाली बृहत शब्दकोषको पृष्ठ १२९३ मा सत्यलाई
जस्तो हुनुपर्छ त्यस्तै वा सन्देह नभएको, पत्याउन सकिने,
साँचो कुरा वा स्थिति, यथार्थता आदि उल्लेख गरिएको छ ।
Oxford Advanced Learner's Dictionary मा
सत्यलाई साँचो तथ्य, तथ्यमा आधारित गुण अथवा अवस्था
र धेरै जनाले साँचो ठानेका तथ्य भनेर परिभाषित गरिएको
छ । यी शब्दकोषहरूमा दिइएको परिभाषाले सांसारिक अथवा
प्रकट सत्यलाई मात्र दृष्टिगत गरेको पाइन्छ ।

बुद्ध धर्मको दर्शन अनुसार सत्यको परिभाषा बुझ्न
The Seeker's Glossary या Buddhism मा
एकचोटी हेरौं । बुद्ध धर्ममा सत्य शब्दले प्राइ अन्तिम
लोकोत्तर सत्य अथवा शुन्यतालाई जनाउँछ । यसले
बुद्धभावनलाई पनि जनाउँछ । महायान बुद्ध शिक्षा अनुसार
सत्य एउटै र अविभाज्य हुन्छ । मानव मन अलग अलग
पहिचान गर्ने स्वभावको भएकोले यसले पूर्ण सत्यलाई
कहिल्यै साक्षात्कार गर्न सक्तैन र फलस्वरूप संसारको
वारेमा आंशिक सत्य मात्र प्राप्त गर्दछ । सत्यलाई दुइटा
क्षेत्रमा वर्गीकरण गर्न सकिन्छ: सतही (प्रकट) सत्य र
अन्तिम सत्य, अथवा सापेक्ष सत्य र निरपेक्ष सत्य, अथवा
व्यावहारिक सत्य र परम सत्य । सतही, सापेक्ष अथवा
व्यावहारिक सत्यले लौकिक संसारको दैनिकीसग संबन्ध
राख्छ र यो भ्रमपूर्ण र विभाजन युक्त हुन्छ । बुद्धको शिक्षा
अनुसार अन्तिम सत्यमा कुनै विभाजन हुँदैन र त्यो भ्रमबाट
पनि मुक्त हुन्छ ।

बौद्ध वांगमयमा सत्यको उल्लेख विभिन्न किसिमले
भएको पाइन्छ । बुद्ध धर्मको सार चतुर आर्य सत्यको रूपमा
उल्लेख भएको छ । पंचशीलमा चौथो शील सत्यसंग

संबन्धित छ, भुठो नबोल भन्नुको अर्थ सत्य मात्रै बोल
भन्नु नै हो । आर्य अष्टांगिक मार्गको एउटा मार्ग सम्मा
वाचा अर्थात सम्यक वचन, सत्य वचन हो । भगवान बुद्धले
पुरा गर्नु भएको दश पारमिता मध्य सातौंमा सत्य पारमिता
पर्दछ । बुद्धले रूप, चित्त, चेतसिक र निर्वाणलाई पनि चार
सत्यको रूपमा व्याख्या गर्नु भएको छ । भौतिक जगतको
अन्तिम सत्यको रूपमा चार महाभूत (पृथ्वी, आपो, तेजो,
वायु) लाई दर्शाइएको छ । नागार्जुनको प्रज्ञापारमितामा
शुन्यतालाई नै परमार्थ सत्य मानिएको छ । सबै चीज परि
वर्तनशील भएकोले नित्य स्वरूपमा कुनै पनि कुरा रहन
सक्तैन, त्यसैले शुन्यता भनीएको हो ।

विभिन्न मान्यताहरू छन् । जुन हामीले हो भनेर भन्न
सक्तौं । बौद्ध धर्म इतर सबै धर्मले आत्मा र ईश्वरको
अस्तित्वलाई मान्छ भने भगवान बुद्धले दुवैको अस्तित्वलाई
स्वीकार गर्नु भएन । आफैले सबै कुरा प्रत्यक्ष रूपमा जानी
सकेपछि वहाँले कारण कार्य (प्रतीत्य समुत्पाद), कर्म विपाकको
सिद्धान्त प्रतिपादन गर्नुभयो । भगवानले प्रतिपादन गर्नु भएको
सिद्धान्त अवश्य नै सत्य होला तर जब सम्म हामी आफैले
प्रत्यक्ष रूपमा त्यसको साक्षात्कार गर्न सक्तौं तब सम्म त्यो
हाम्रो लागि कल्पना मात्र नै हुनेछ । दैनिक जीवनमा व्यावहारिक
सत्यलाई स्वीकारनै पर्छ तर त्यसैमा मात्रै अल्भेर अन्तिम
सत्यको खोजीमा नगइकन मानव जीवन खेर फाल्नु उचित
हुँदैन । अन्तिम सत्यको खोजीको लागि भगवानले दिनु भएको
आदर्श मार्ग हामीसंग छैँदै छ ।

श्रामणेर एवम् ऋषिणी प्रव्रज्या हुने सूचना

धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठीद्वारा वर्षेनी सञ्चालन
गर्दै आइरहेको अल्पकालिन श्रामणेर एवम् ऋषिणी प्रव्रज्या
कार्यक्रम यसपाली पनि निम्न मिति, स्थानमा हुँदैछ । इच्छुक
महानुभावहरूले समयमा नै फाराम भरी आफ्ना बाल-
बालिकाहरूलाई समयमा नै बुद्ध शिक्षा सिक्ने मौका प्राप्त
गर्नुहोस् ।

कार्यक्रम सञ्चालन हुने स्थान:

- बौद्ध जन विहार, सुनागुठी, ललितपुर ।

आवेदन फाराम भर्ने:

- २०६७ मंसिर १६ देखि पौष १० गते सम्म
बाल-बालिकाको उमेर १० वर्ष देखि १८ वर्ष
प्रव्रजितहुने मिति: २०६७ पौष १७ गते २३ गतेसम्म
सम्पर्क स्थान- धर्मकीर्ति विहार, श्रीघ: न:घ:
सम्पर्क व्यक्ति- इन्द्रावती गुरुमां, जयवती गुरुमां

THE DHARMAKIRTI

A BUDDHIST MONTHLY

लुम्बिनीमा निर्मित "गौतमी विहार"

वर्ष-१८, अङ्क-८

बु.सं. २५५४, योमरी पुन्डि

भिक्षु सोभित महास्थविरको २५ औं प्रव्रज्या दिवस सम्पन्न

अभिनन्दन-पत्र ग्रहण गर्नुहुँदै भिक्षु धम्मशोभन महास्थविर

स्थान- गणमहाविहार, काठमाडौं ।

वि.सं. २०३८ मंसिर १३ गते श्रामणेर प्रव्रज्या हुनुभएका भिक्षु सोभित महास्थविरको २५ औं प्रव्रज्या दिवस भव्यतापूर्वक सम्पन्न भएको समाचार छ ।

शील प्रार्थना, बुद्धपूजा, परित्राण पाठ एवं धर्मदेशना गरी सञ्चालित उक्त कार्यक्रम भिक्षु अश्वघोष महास्थविको प्रमुख आतिथ्य एवं त्रिपिटकाचार्य भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविरको विशेष आतिथ्यमा सम्पन्न भएको थियो ।

नेपालमा थेरवादी बुद्ध धर्म प्रचार प्रचार कार्यमा आफ्नो सम्पूर्ण जीवन समर्पण गर्नुहुने श्रद्धेय भिक्षु धम्मसोभन महास्थविर र धम्मदिन्ना गुरुमाको योगदानको कदर गर्दै उहाँहरूलाई उक्त कार्यक्रममा धम्म विजय पदनम गण महाविहारको तर्फबाट सम्मान तथा अभिनन्दन गरिएको थियो ।

यसरी नै उक्त कार्यक्रममा बुद्ध धर्म प्रचार कार्यमा उल्लेखनिय योगदान गर्नुहुने व्यक्तित्वहरू, बखतबहादुर

चित्रकार, हर्षमुनि शाक्य, प्रेमलाल चित्रकार, केदार शाक्य, घनश्याम राजकर्णिकार र केशरी वज्राचार्य आदिलाई सम्मान गरी सम्मानपत्र प्रदान गरिएको थियो ।

कार्यक्रममा भिक्षु सोभित महास्थविरले आफ्नो मन्तव्य व्यक्त गर्नुहुँदै नेपालमा बुद्ध धर्म प्रचार प्रसार कार्यको इतिहास र वर्तमान कालमा बुद्ध धर्म प्रचार प्रसार कार्यमा योगदान गर्नुहुने भन्ते, गुरुमांहरू, उपासक, उपासिकाहरू सबैको योगदानलाई कदर गर्दै यस्तो कार्यक्रम सञ्चालन गर्दै आएको ५ वर्ष भइसकेको कुरा प्रकाश पार्नुभएको थियो । भविष्यमा पनि यस कार्यक्रमलाई निरन्तरता प्रदान गर्दैजाने प्रतिवद्धता पनि व्यक्त गर्नुभयो ।

सोही अवसरमा भिक्षु अश्वघोष, रमना श्रेष्ठ र सम्मानितहरू मध्ये बखत बहादुर चित्रकार आदिले आ-आफ्नो मन्तव्य व्यक्त गर्नुभएका थिए ।

उक्त कार्यक्रममा श्रीलंकाका राजदूत ठोसापाला हेवागे दम्पतीको पनि उपस्थिति रहेको थियो ।